

Оссолінські колекції.

CD – диск виконано в рамках угоди укладеної з квітня 2004 р. між Львівською науковою бібліотекою НАН України у Львові і Національним Закладом ім. Оссолінських у Вроцлаві.

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów.

Zespół (fond) 4.

Zbiór rękopisów Biblioteki Baworowskich

Dział (opys) 1

768. Miscelane historyczne. M.in. list Jana Zamoyskiego do Zygmunta III. 1604; Votum Jana Zamoyskiego 1605; Relatio de statu Dioec. Varmiennis 1771; Breve na list wspólnie z Kapitułą pisany – Clemens XIV 1772; Vita Thoma Treteri 1687; Nadgrobki Kochanowskich.

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

Львівська бібліотека
АН УРСР

ВІДДІЛ РУКОПИСІВ

Боб. 768

Nr. 768.

XXXV.

IV. E. 9

Wpoczwaniu: wojna z pamioka

Część III, str. 153. Wd. Przyjętego

• Jawie Zamozhim to sdauc.

— — Obyz li dnis' ojczyzna miata wielki Jawie
Na samu Imie Twoje sdacliby pogame,
Ale zes' potred' z tseunie, i juz' mieszkasz wniebie
Przeic' swych wimiejszej panus'aj, potrzebi
A jakoś straiu Niemca, co Suradery Dycryna,
Tak pomoz' zteguz' Hognia straiu poganiuu.

3.

List Jana Lamoyńskiego
Hetmana i Kauclerza W^o Koronnego
pisany do Króla Zygmunta III.

Znalezione oryginalny w Archiwum Selsbergskiem
i tego oryginalu przepisany w Kung wkg
Ignacego Krasieckiego Biskupa Warmińskiego —
(znajduje się w Tomie I^m Dzienniku Jego
na str. 142 i dal. będącym własnością
Kr. Karola Krasieckiego od którego takowe
z Baranowa miałem sobie umyślnie
przywierzone.)

Najrasmejszy miłosciwy Królu
Panie, Panie nasz miłowy.

Zalewiony najniższe służby swe w miłosciwą Pańsz W. K.
mił swego miłowego Pana etc. Drugie to pi-
sanie od W. K. mił wriąsem, strony Dymitra
tego sam Gospodarzka Moskiewskiego. Krotko na
pierwsze odpisatem był, y nietylkaia prawie przesyła,
dla których rozumiatem, seby na osobnem gonie miy-
sau, do Sejmu był dochowan. Teraz, iż W. K. mił
miało liby się nieodkładać, o posadzeniu go na Hoki,
co przedsiębrać, albo go. zamiećbać, zdania mojego znowu
schwirować, y Konsyderaacye swe wtem na obie strony,
pniekładać, y pozyskai y niepozyskai ukazować racyjski,

Skerrey

szereży mi się rozwiść przyjdzie. Wielkiej wagi rzecz
Kasda, rozumiem że zgruntu ma być brana: y czego
kto chce dopisać sławnego opatrzyć co do tego należy, y
wszystkie casus uwarzyć, y wszystko dobre przygotować
mu potrzeba. w Republiki Korony tej, bez seymu nie zgoda
wielkiego przeciwko postrobnym państwowom nie może się dźwić
y prawa tego zakazać: a ta sprawa, bardzo mem zdaniem,
statum Republiki dotyka się. Jest teraz niejseym
Kniaziem kameczanym przymerze. O tem co rzecz jest
pewnyli już, albo nie, dźwić non constat iestere.
Na twierdzenia tego tam Inflauteryka wotey mierze sadzić
się, nie owszem mi się widzi: Co wiedzieć jeśli się niemysli
na pamieci: fakili coby umiał rozsadek o rzeczy dać y
jeśli go respektu iakie niewodroz: wotey niepewności przy-
mierze rozzerwac, tym mniej słuszna y bezpieczna. Sub-
by też iut o takim jego Urodzeniu była pewność, go-
dno, rzecz y potrzebną uwatemia rozumiem, jeśli resztyby
się ujmować za nim w. K. Mj. Cho nie było tej esce-
pacy w przymerze iż iawistliby się dźwić, mogło być
nieprzymane: y bez niej racyszes' ie W. K. Mj. poprawy-
siade. Summieniem W. K. Mj, które wiem, że dobre
chować racysze należy, aby się go co skorem iakim
postępkiem nie uraziło. Idzie zatem o pakta rini-
nych stron: idzie o jura gentium: żeby y wotpliwosci
federum zniszceni, y ostawy u wotzech W. K. Mj y
Republiki to nie przyniosło. Uwarac W. K. Mj. racysze, że
W. K. Mj. podać, iż, wotczony swym imieniem mogli

by powinni onego, czynić, eoby czyniono być miało: ia-
 mimo to, ze niepodobuor rozumiem, aby co wtey sprawie
 czyniono bydz mogło, tak, zeby niemogło innotescere, i sz
 favore & auditio W. K. Męi dzieie się, y nie more tajna
 bydz, ze iest na dworze W. K. Męi; wieiu ze W. K. Mę.
 iako pan bogobozny, trzymać raczysz, i sz nie na tem, ia-
 ko, jako kto przysięge pokryć more, ale iako sobie con-
 scius summicie zawisto. podrytki iedno spodziewai bytki
 ztąd mogła Ręplita, worytkie dependent ex arbitrio
 tego samego człowieka który, y urodzenia, wie Bog, ia-
 kiego y narodu y wychowania tak grubego, ze, dostaw-
 piwszy miejca porządaneu, rechuatby albo umiat, W.
 K. Męi y Ręplity za wryte dobrodziejstwo dodzierzwa-
 more W. K. Męi bardziey o tem wątpie, niż sobie obiecywai.
 nie mało y dawnych y świezych przykładaó, ze takie promo-
 cye nieudawaty się. gdy się rozbiere porywce tej rzeczy
 rozporządze, trudności co niemiara, y niebezpieczeństwo
 y sławy W. K. Męi y Ręplity, która dotąd ztądki Bózy
 po wzrem świecie wielka, zawiedzenia, bać się musi.
 Trzeba o ziemni Moskiewskiej opatrności, y porządku y potę-
 żności Kniaria iey, tak trzymać iako iest w sobie. Jest
 tam kamków sieła, y mochnych: więcey wprawdzie drzewia-
 myś, niż murowanym: ale przedsię ziemni suiany osypa-
 ne, albo darniami obłożone męszczo: w dobrym zawady
 opatreniu: y xdoślatkem ludzi, których żony, dziei, wia-
 kładnie miewa Kniarz: y także zstrzelba, prochy, żywuo-
 sia: a pogotowiu teraz, gotowości tam iusz, y ostrożności
 wielka. Garscio, ludzi nie się tam nie sprawi: Kopia, just-
 hakiew

hakiew

hakiem a choć i falkonetem żadnego Łanku nieobecnie.
Trzeba dobrej liczby woytka y strzelby y apparatusu wo-
iennego; żeby nie przyszło, ukarawszy się tytko, wrócić się
narząd zmierzem, albo turpiter skaurowy, tudzież na grzbiecie
przymieść. Kondrarumiony zateu kmiar' kamtem, coby daley
czymit' Patwie baczyc': a kżplita bez woszy naturas
gotowości: wo Ks. Licku° zaulki puste, waloż się: Inflant
ostatkiby to pise mógł być upadek: y z swecya co
wiedzieć coby było. postromych szpad przyjacieli, na nare-
ztc, pewniiby się nie ramięchał. Dun'ski talz ma u-
niego konfidencya, że pierwey bratu jego córki w mał-
zeństwo powolił był, a teraz też, na jego raienie, pu-
szera się szafunek. Arasz, steu niemoga, nie tytko
Koronie polskiej szkodnie, ale y Swecyey? Wici y
z Karolusem się się more. Cara też Tatarskiego
nie ramiębałby tuż, który se tu udał się był, dla u-
pominków, któreniiby tuż swe odprawował y zatory-
mywał uwoż, a zwłoka mu podobno nie wsmak,
more być se się tam bardzo rad kime, gdy go dalki
iałki potkają. Nowotnym tym Turckim Cesarzem
podobnoiby mógł przysć do pogodzenia; ale y z ligali,
który teraz z Alilbasra, wszytkim snadzi w Turckich
władnie, trudna jego zgoda, y niepodobna być iey
kiedy: Bro gdy pod kieresztem zmarły Turczyn mek-
met był y wizerstwo ligali dał, za jego fortytowa-
niem. Fedetchereja carem Tatarskim promulgował,
y utotunz zwiemi car terazniejszy miał, az go z swiata
zgađził. Taka zaś, jakieiby potrzeba, na dopisac

5

wsadzenia tego to kmiarika na państwo potężności, aby
tak skoro, krom nauowy Seymu, bydi' mogła, ia nie-
widzę. Inflantska ziemia, za niedostatkim piemiędzy,
niepłaca, kłodiom, niedodawaniem na kanki tego tmeba,
jisz niemal odbierana. Skarb Koronny piemiędzy niema:
w Litewskim też seby bydi' miaty, nie tuz: gdysz
y na tauts przygleglysz, sobie Inflantska potrzebz, ne-
dodaiz ich: w skarbie W. K. Mł, rozumiem ze iz tak-
ze niemasz: gdysz, kiedyby byty, niemayt. bys. W. K.
Mł. zamiechaj' ziem' satorze' na to potrzebz Inflantskiej
ziemie. Jesli skwarty (quarty) gnyrtsey: niewiem aby,
na powołenie, iz mieli kłodie tatorze, ikoś to W.
K. Mł. sam w sprawie o radzeniu Tatarzywa, uwa-
zaj' racyn, dai' sz przywieri, gdysz iz ta wojna pod-
mossa bez Seymowej uchwały y ogladalyby iz na
płucyze potrzeby, a uwtarera ziemie Inflantskiej. I
drinoby bez pschyby to samo musiat' bydi', ze swe
wtasne gwałtowne niebezpieczeństwo Orpitta maiz, ra-
dziej na ratowanie obcego koga, niz swego catorka,
miaaby koszt obroni'. Pobożniejsza y pogodniejsza
była dostawaj' sobie morkwy, nie temu niedzielnemu
catorka, gdy Iwan Wasilowicz umarł, niem byt Bo-
rys Koronowan, nim z niem przywierze poprupsione.
Opusito iz to wonoras. Niemniejsy koszt wysredtby
teraz na to, niz samemu W. K. Mł. na iz dostawa-
iz. Jesli iakoby, niednego miaoby to iz" y Hospodar-
czyka tego wsadzie, y Inflant ratowaj', tedy krośnemi to
nieprzyjacioty sprawa: droga daleka y zabawna, occu-
powanie ziemie morkwejskiej gwałtem, nie tak iz przyko-

Dowies

do wix" more. Jze w. k. Mj. raczy pisac, ze nie
mase ratunki ofiarujz niektore z litoy y rozumie nie
niektorych jest, ze w wielosci ludzi, na Hurbz czehaiz-
yph, more ich sista bydi, ktorzy, sa nie wielkie pieniadze,
tamby posoli, tedy y domato siz tego uerat, ze na odbiera
no druzynę, niemase na co spusraci siz, y nie bawz aby
y ta miata siz tak snadnie sposobie: ktorzy tecz staryc
rechez, sluzney pracy domagac siz beda: z Pauow, coby
swem kosstem uchać mieli, wiem, ze Hardy ma swe potrzeby,
y tak sista bydi tych nie more: y tak dlugo kwac. Mitu-
ra bandney Oyeryuz niz tego Moskwičina: woleliby dla
niej własney, wiecey erwie by uowna. Naywistsza sa
shora, lekka wyprawa, mógłby Kniarik ten, dopisua rreiry,
mieć nadzieję, wrgładremi od Doiar tawcermyph tawtego
Kuiaria: ale y o tem thuby dawna sa, ze zprzednich
iednych dat potraic, drugich posadrat, y takimse mieyse,
na ktorych mu nalezy, powieruyt. Sharzy wiekie po
Jwame Wasilowiem, wrost: sam tecz tyfe pisz lakwo-
kopu mieszkaciz, dobre ich pewnie przyeruyt. Dwor na
ktorym wysytki prawie niemie tamty sista nalezy, y
sa ujo faworem, y on na państwie usiadł, ma po sobie
bo mu dobre potai y ma erew. J takowe rreiry gwe-
ciu Tyrannom, zwyley, wtautyph państwach, gdzie sa
Hawac siz nad uberpieroneu, prętko. Gdyby go tak
nieopatrnego upacć mieli, jiszby o tem dawno słychac,
albo niedawno słychac bōdnie pierwey, niz ten zhr-
kowa do granice moskiewskuy doiehać more, a temu
rychley nimi ludie dla niego zgromadz siz, y tam rzyph.
Zeby siz co bandro sa przewotky do seymu omieszacć mi-

6

To, mielibyśmy. Teraz jako się wyry wspomniato, podobie-
stwo ze Kmiar' gotow'. Gdy się przewlece podobnieysza,
ze ugotowosci ostabicie: gdyż ustawione ludmi praw-
wai' y w kupie ich mieć, niepodobna y zwolaki zwykły nie-
pryjacuła ubieracie. Powiedziało mi y w tych dniach,
ze w Jufflauwiech ku Nowogradkowi, ludzie z Pskowa
podbiegali. niewiem co to tam za kataracki miasto umie-
nie ludzi za przesieciem rzeki, która granicę wotali na
nie ludnie w. k. Mui, ise przymierze temu gwałca, odpo-
wiedali snad, ze o nie niebacia, y zaraz ie iem chę-
li, daruia. Dobrać w. k. Mui racy, kogo bym rozumiat
użyć, do prowadzenia ludzi w tamto, stronę, kwoli le-
mu wladzeniu tego Moskwičina: ia, ostatek lat na co
gruntownieyszego radbym obrót. Pan Hetman Polny,
uśliby tego podzić się chęci, nie wiem ieszere. Racy w. k.
Mui, pidać, ze dla pokrzycia tego, nie trzeba urzędniaka za-
dnego: to takżeby też y radnego senatora. Było także
ta rygnunta - Augusta Mui w. k. Mui, ze Pan Wódz
Podolski, iakoby viribus proprijs, względem powinowactwa
z pp. Paniewskimi, za których jednym siostra Bogdana,
Wdy wotolkiego była, prowadził Bogdana na to samu Hospodar-
stwo: ale daleko różna teraznieysza od tamtej iest: bo
nieiedno nie było to przeciw paktom z Turczynem, y przy-
siedze króla Jui: ale owsem prawo korona miała, na
podawanie samu Hospodarów: y nie była ieszere Cesarza Tu-
reckiego deklaracya, ze go chęci wrzucić: tylko było rozu-
mienie, ze sama wotolka kłucila się, za odiechaniem do pol-
ski Bogdana y urawieniem. Pan Jartowiecki iako był na-
teueras Hetmanem polnym, proponował p. Wódz Podolskiego,

y choťo sposabiania tam ludzi sam chodzil, y sam ie P.
wodzie oddat, y z glownem woyskiem pogotowi cekať, aby
iesli wzem P. wojewodzie niepostrancowato sie, wstret nie-
przyjacielowi ukrym, y p. wde ratowat. Jahoz tak sie stalo,
ze ratowat, woyskiem na granice, pod Chocim, przyszedl, y
y przepawz mu przez Dniestr narad sposobowoy. urzad
woenny ktory ia teraz na sobie nosze, niebyť wtem wni-
szem upostedzony, y pewienem ze y teraz nie bedie. mogloby
ialkoholwiek verisimile byť, ze to sami powinni czynia,
gdyby ktory od Kraiow Moskiewskich niedaleki, odprawowat
to: a zwlaszera z samychre KK Wisnuidowieckich, albolito
ex illorum cognatione: a to ia wie kniak, ze u nich by
wise possibile udat sie more, ze mogli miec co dostatkem,
zwlaszera ten co p. wody wofoshiego coho pociot. Ale ite-
rum adq, itemum przekladam, y radze w. k. mei, ze
najlepiej estowiska tego miec gdzie na miejscu osobnem do
seymu; a dali Bog statuent Stany, bedieli si godzilo
ratowac go: y gruntownego co wtem ukrynie mogoz: y co-
wrecz y potrzeba sama pokazata, opatrzye mieramiechajoz.
niekawrdyc wprowadzie ialkos w. k. me wspomniec racyt,
pomysluie seymy odprawuia si, y czesto rozrywajoz: ale
cosz rzec? bez tego, truduo. JP. Jsta Lmudzki pisat mi
ze stych 30,000 ztt: ktore zprusz racytes w. k. me wyzna-
czye, 16,000 tytko mu przywierione wsharbie tej w. k. dlt
za smiercio, p. podskarbiego, ze pieniedze od w. k. mei uka-
zawe pomieszaty si, prosz, y ia unisewie w k. me proz
o milosciwe obunytlawanie prowincyi tamtyj poratowanio
w takim riy ku upadkowi naklonieniu. For naybardziej tem
o 30,000 JP. Jsta sollicytowat, y na te sumus, do tamtych

zprusz

7
z prus od WKMi ukaranych, 20,000 niedostawczo; podda-
tem był zeby panów Starost, y Dzierrawie których usyć,
aby to teraz krucili, ad rationem quanty blisko przysięcy,
za upewnieniem dania przez Deputaty quitow ztego: de-
klarowabem się przytem sam karar dać, co odemnie przy-
chodzi jeśli by mi dać, y teraz gotowem to wrynić. Chee
także pp. Lwowski y niektórzy tam inisi. Czymi to coby od
nas było 12,569 / 24 / 4. Jeśli mi teraz tam niektórzy
wrynią, co, niemam dotąd od Jk podkanclerzego ornaymie-
nia. Treba pilnie taute ziemie co nayrychley ratować.
Mimo Inflantskie niebezpieczeństwo wiszo, i inne nad Ko-
roną, którem się jeszcze nierabizato. Z Tatarzynem,
z Turkicim nie niepostanowiono, z Margrabiami różnica
około prus. Tausz w pruszech drugie niebezpieczeństwo od Ka-
rolusa, Basza w Husie z ludźmi, w wojskach drugie wojs-
ko: ingeminant snadz groźby na polaki, nieprzyjacioty ie-
zowiaz, ze w Turckim wojsku przeciw Chrześcianom,
Husa, pokoy baktuz z Turkicim: a znami pokoy w-
drug traurakuyey Będzynskiy, nierawarli, tytko z strony
Czech, Śląska, morawy, Rakus gdzie radnych woysk nie-
masz. na te wrystkie rzeczy treba mieć oko nim co wiel-
kiego przedsięwzięć w inna stons, y to wpród opatrzyć.
Ztem powtore naynizsze służby swe nalecam w mitosciwo
Taske WKMi naręgo Młiwego pana. z Laimoscia
dnia 4 kwietnia, Roku 1604.

w. K. mi swego mitosciwego
pana Rada y sześbnik

Jan Laimoyshi mp

(przepisane w Odnosie d. 190
sierpnia 1844 r. Al. S. S.)

Votum

Jena Lauojskiego Hetm., Kancelerza W. K.
in pleuo Senatu zniacze do lroda Jm^{ci}
w Roku 1605.

Najjasniejszemu Wlasciwoy Krole! miech to W. K. M^{ci} nie
obrasa ze more uisolito z Stotka mego Senatorstiego
wstawdy na potrod Jby wotum moje odprawuje
z tych przyczyn, zem udowie strait na Sturbach
Rypley - straitem Stuch, zsbow niemam, dla legom sie
tak zblizyt do W. K. mli abys' mnie W. K. m^{ci} slyszac
lepiej raczyt i dudry ktorym tita na tym nalezy
lepiej mogli slysze' dawne moje. nie czujz tego z
rekkomyslucosci ani superstycyi, ale z niedostatkem zdo-
wia mego, bo ze udowie ktorem strait na Sturbach
Rypley tego mi niedopuszcza, abym tak wyraznie mo-
wie mogt, powtornie prosze W. K. M^{ci} aby mi to ra-
dnej mielaski u W. K. m^{ci} nie sprawilo ze tak wo-
tum swoje odprawowac musze.

Z strony Sejmu y propo-
zycji W. K. m^{ci}, z strony wojny Jettlauckiej taliby
mi sie dalo, abys' W. K. m^{ci} wrystke moe obrocit do Swe-
cji, Hetmanu zwojskiem potraci raczyt, dawszy Jm
absolutam potestatem aby stantad nieodjedrali, aby
zambi y to krolestwo Suedskie dla W. K. m^{ci} odebrali
uspokojli

uspokoili i tego WKMi nieprzyjaciela pogromili i na Gło-
wę porakili. Boe to wszelka iguominia Koronie Polskiej
z tak małym nieprzyjacielem tak nasze lat wojus toczyć
i niepotrzebnie wose. Włosciwy król wszytko na pobory,
wofanny a dūd mizeruy pōsaroy do P. Boga pomoty wo-
fa. Jua to tak nasze poborów sa WKMi wybrauo
ktōrcuui jako srafowan? y na w obrocono y wypano?
WKMi mozesz po usui wiedziei se na potrzeby WKMi
sōa tych pniędzy obrocono y wypano sa rotharem Jpō
to niemiato byi. P. Bóg tego niewinnego pōsaru tud-
niego a Bóg WKMi bēdie rekwirawat, WKMi powi-
niens' nam obuytci obronę, powinienes' o na radzie
sō i Dobra WKMi oprōc' kōtowych Dobr, ktōre skarby
i inoze układy powinienes' WKMi. Tōdy na obronę Bre-
cyp. Takse WKMi przy botu swoim racyor miē Pa-
de usoda, ktōra do tego WKMi przywodra, se ni im
dawasz ziwodne, sōkoda WKMi. Wzi y ozemienie
WKMi y to mi ni nie rda abys' WKMi siostę rodo-
no, nieboszerli lesi lowej Juci pojai mat jakoto, y
u P. Boga obruydliwe rreuy y sakarane, y jakiegos
sōi Pōtoga ranciuistwa spodniewai mamy, ktōdy WKMi
priedziwizua niedniamar swojego, prosze pokornie
WKMi y unisenie abys' tego enyie nie racyt, bo
zwykt' p. Bóg sa ktōwskie grechy wszytek dūd ka-
rac, sego sōa przytādow' mamy, boiz ni aby nad
wszytkim

wszystkiemu nie doległo, kiedy WKML uporu tego swego złożyć
nie racysz, nie radzę tego ożenić się y owszem deklaruję
y oświadczam iż konsciencya moja Senatorka, że na to
niepowstalam y uowem kontradykuje. Maury y wisze
do WKMLi urazy, że WKML przypisuje Esto mię przy-
wócię, że miał kilka naukow budowai na Ukrainie
nie tylko kilka ale y jednego nie zbudowano y Kamienia
niepoprawiono starego ramku. Niemiasci WKML. mię
custo dimm sui corporis iduo ex Juidigenis ar u WKMLi
alabarowicy, świadowie, polowowi memy d genus aliud
a malisz to bydz? że nam WKML przypisuje swojej nie
dotrzymujesz. Oszkriż sam WKML. nawetto nas
Senatorow przychwilnych urara, że WKML. z polowoiw
swoih krilewstich tajemnie listy posyła racysz
do innych krajow przez cudronie y targowisz albo
nas sprzedajesz, a Dypłta dla tego, Kaudera, przez-
tarnie przypisuje ma, aby radcu List krilewski bez
wiadomości Ich nie był stany nigdzie, ani z swoiego
pokoju pisany.

Wyci i u WKMLi ludnie godni, ludnie
zakuseni in republica, radnego opatremia, radnej nad-
grody, że Krawce zastęgi swoje nieodnozza. Strauli po-
dolanie do WKMLi serce, zgubites samocheg, poddany
mitoi. Wiednie nas ten to doostó, że chesz WKMLi pod-
tykami dno nenni y przez uow osadni na królestwo
polskie krilewicra Jaci tyua swego, a my to obiera-

me

nie mamy wolę pawa, kłoniemy wóki, dla wolności y
swobod gardujemy y maistwości wysytek niezaprzeczamy,
tak jako przodkowie nasi, też WKML rzućmy o nas,
ze nam ciężko niebnie dla wolności y swobod naszych
et extrema sentare mamy na WKML widym
WKML się popraw, nie uowinac' to u nas w polsku
bywało młotem wóki! is gdy królowie polscy nam
przyjści niedotrzymali, tedy ich wyganiali przodkowie
nasi z korony polskiej, y innych obierali, teraz niemase
nie nowego jeżeli się tak strzo będzie WKML warty
znami obchodzić a nie obaczyć się ani poprawisz się
nam nie inaczej tylko torem przodków naszych is' /od-
wrotny WKML za morej nam przyjdzie, bo się nie WK
ML tych państwa naszych y z panowania królowania
wyruwai racysz niedotrzymując nam przyjści: bo uer-
ba formalia przyjści WKML były to: Etsi (quid
absit) in aliquibus jiramentum meum violare, mil-
tari mihi in solio Regni omnium Dominor. unius-
cuiusq. gentis obedientiam prestare debebant, sic me
Deus adpivet etc - O moi mili Senatorowie, rawni y
dawni Ostrogowie, Turyńscy, Mielecy, Jarosławscy
byscie dziś smartowyszkali a wyjeżeli co się dziś dzie-
je w waszej koronie polskiej, jako Prad, jako rycha,
jako takowstwo, jako ambicya, jako praktyki, jako
konfidencya i nieswerość w ludnach - praktykyscie znami
Ojczyzny. Wy za erason waszych, mówiliście królom

prawdy

prawdy szukali, gromili a gdy was nie stuchali z pol-
 skich wyganieli, ale teraz ach niekiedy między na-
 mi Senatorami nie masz, wierze ze przy waszych Quo-
 tals tam w wiecie rąta Korona uboga P. Boga pro-
 sime, iż P. Bóg za wasze prośbami iestwe nas
 chowa, do wreszkiego zginienia troni.

Mitosewiy brole
 dla Boga prosyle, obaw us, popraw us, swecia te
 genuit, polonia edueavit et excepit. To Twoja Matka
 ta lez karmi ta lez żywi, ta lez przyodniewa, kochaj-
 sejs jako matki woja, kochajse nas poddaupz nos-
 uih, chesz-li znanii starye, chesz-li abyśmy lez uito-
 wali, srauowali jako paau swego, a gdy tak uoyuist
 y Ostogostawiu'stwo nad W. K. uc. Pauidkie będnie wisiat
 y Pauidtwo Twoj będnie podobne y godne do krostowania
 ra wolke, Elekeya nasra, znanii dtego paauwai będnie,

(MSB. Biblio. Epot. CCCXXXII. ff. 135. 136)

(Głos ten kauderna umiescił J. H. Kamieński w Dziejach
 nowich paowania Zygmunta III Tom. I str. 507 z wyko-
 piemiou jak się zdaje witaucowtchiz bez cackiem przerwio-
 ny; niektóre okresy wypuszczone miie miejsca poloty-
 ki i stosunkow zobycui wówoczmie bodane - niniejszy wis-
 cej podobny do czasu i okolicznosci praez naturalicou zja-
 sy oddany.)

11

Particula Testamenti
Magi Inri Jois Lamoisckj.
Cancellarij Regni Polonie.

Secundum Deum maxime in terris ^(Sic?) ~~sumos~~ Reges meos et
Rempublicam non assentatorum more, sed sincerime
colui, quibus fidem integram, inviolatamque servavi
et eorum dignitatem foris ~~et~~ libertatem domi
charissimam semper habui. Qua in re certe nulla
ex parte lesam conscientiam me habere, habiturus
etiam Dei Iudicium profiteor. Civibus meis quibusq;
qui me leserint ignosco et ab eisdem michi ignosci-
expeto. pietate erga patriam observantiaque erga
Regem commendo ut luxum et discordiam fugiant ^{quoniam}
maxime et Senatorum avaritiam publico consensu
coerceant rogo. pro me nihil aliud quam memoriam
quorumcunque meritorum meorum postulo. Confido
hac Regia M^{te} patriam hanc nostram quam
illa excepit et aliis protulit ac suorum sanguine
in regno confirmavit constantem redamare. Amor
tamen meus facit ut eum vel currentem etiam hor-
tari debeam privatim vero ab eius M^{te} Regia ani-
mum erga unicum filium ac domum meam peto,
cuius vere, benignitati et authoritati precipue
eundem filium meum commendo et quasi de manu
trabo in sinuque depono. ¶^x Te charissime fili non
modo hortor verum etiam obtestor. Primum quidem
ut Deum et pietatem ante omnia colas, eamque

¶^x vide Raj. Hajd. vita Lamoisckj 1711. f. 55.

non

non modo potissimum sed solum quasi bonum aut
aliorum bonorum unicum fundamentum iudices. In
primis Religionem Catholicam constantissime tue-
aris, hereses novaque dogmata quocumque etiam
nomine obtrudantur fugias ac si Regni amplissimi
civem te esse lateris vis maioribus qui meritis
suis aliquam tibi nominis famam reliquerint tanto
magis nullo prestantiore parente Ecclesia catholica
testandum tibi statuas, quod non modo tot Regum atque
principum sed quod longe preclarior est omnium ² ma-
gis communis est et in cuius gremio mori felicior
est quam ab invidis nasci satius sit, quam in hac mori.
Cura vero ut efficias ne ullius criminis tibi conscius
sis. Hoc ama, hunc murum firmissimum in omni
periculo ac discrimine expertus sum. In Republica te-
nerrimis Regibus tuis tum ipsi Republice integram,
inviolatamque saepe fidem presta. Novas res omnes
fuge, eas autem ^{partes} ~~partes~~ sequere que presentem
statum salvum volent. Honores non tam ambi quam
ut omni honore dignissimus iudicaris. Contunde volun-
tate non modo parari ea que preclara ab homi-
nibus indicantur.

Verum vel ab ipsis parta vel a parentibus relicta quibus
artibus parta sunt idem etiam conservari maxime
statuito privatim cum aliis virtutes omnes tum
iusticiam, maxime temperantiam ac modum fruendi
facultatum cole. Ut tibi semper suppetant ad Regi
Republice deservendum. Luxum, desidiam, profusio-
nem, in voluptates, ac inanem fastum quam longipen-

a te segrega. Seniorum imprimisque paternorum am-
 corum ac familiarium consilio omnibus in rebus utere.
 praeceptisque eorum obedi. Juvenilia vel corruptorum
 hominum qui adolescentem locupletibus assentando cap-
 tant consilia et consortia fuge, neve eorum aut e-
 xemplo aut cohortatione, ad novas res aliquas, aut
 profusione aliqua vitia, aut quascunque res que spe-
 cem magis aliquam virtutis ut gratiam quam solidum ali-
 quid habeant, abripi te patiaris. Cave ut finem facias
 agis eos qui virtute et moribus parentes referunt
 filios et ab illis et ab omnibus charos haberi memento
 quam matura.

(Mss. lit. fol. Ch XVIII. folio. ff. 980. 981.
 pismom X. Woje: Hotel d'Ingo w skrocieu
 niemieckim.)

(Mss. DCLXXXIV. Dep. II. fol. 87. — Codex chartaceus
 saec. XVI. folior. 282, quorum 16. et 26 scriptura vacant.
 Inest: Liber Legationum aliorumque negotiorum, a. d.
 1582 et 1583. Jm. et M^o Joanne de Zamosacie, Craeov.
 Belz. Marienburg. Kunitines (sic. reclus Knirzynen.) Me-
 dyceensis. sic) ramekmentis nec non generali E-
 xercituum Capitaneo Cancellariatum Regni gerente
 In cancellaria Regni tractatorum, expeditorum —
 Ita titulus. Incip. (fol. 2. a.) „ Joannes III Dei
 gratia Rex etc. Religiosi, Swoti, nobis Dilecti: et
 Strarum nobis accidit,“ etc. — Explic. — „feto animo
 suscepit propagationem. Romae die 17. April 1583.
 etc Scipio Gonzaga.“) saki Bibliot. suajdaje sig w
 Bibl. miasta Lepska - podlug katalogu Naumana
 Bibliot. Senat. ni. Lepska. p. 184.)

MB

Następnie odpisy z Dziennika
Ignacego Krasińskiego d. P. war-
mińskiego wdaśnowoemie pisane
sz tem wasniejsze ze auto graf
tem wraz zinnemi pamiotkami
tego matematycznego w literaturze me-
za wopodarze Samuela Baranow-
skiego w obwodzie Jaroslawskim
nad wista - ktad miatem sobie
przez wfańcila dniesiejszego Ka-
zela Krasińskiego udzielone - pto-
nat. Odnowo dnia 28^{go} grudnia 1850.

Władysław

Relatio de Statu Diocesis et Ecclesia Varmien-
 sis Anno Dñi 1771 die vero 3tia mensis Decem-
 bris Fravenburgi ad Ecclesiam Cathedralem facta.
 Eminentissimi ac Reverendissimi Domini
 Domini Patroni solendissimi.

Effari nequeo, quanto studio ac desiderio visitandi Limina aposte-
 lica, coramque venerandi Sanctissime Religionis Christiane Caput,
 et osculandi pedes Beatissimi Patris, incitabar; nisi me illa
 molestissima tempora quibus Regnum nostrum miserum in
 modum premitur et exagitur, ab instituto meo prohibuis-
 sent. Intercepta igitur penitusque votis meis negata ejus
 rei facultate, siquidem tempus a Sacris Constitutionibus pre-
 scriptum urget, facere nequeo, quin eas partes per Nunti-
 um meum opportuno mandato instructum, omni, qua par
 est, diligentia et reverentia exequar, atque Sanctam Sedem
 apostolicam de statu Diocesis mee probe instructam reddam.

Episcopatus Varmiensis a Regione, que potissimum partem
 Diocesis, et ditionis Ecclesie complectitur nomen sortitus
 est olim Braunsbergensis ab oppido, in quo primum Matrix

Ecclesia, et sedes Episcopi constituta fuit, appellatus hodie dum
à nonnullis etiam Heilsbergensis à castro commodiori et
frequentiori Episcoporum residentia destinato dictus. Is anno
à Christo nato 1243mo una cum aliis Episcopatibus in
Prussia armis Equitum ordinis Teutonici in obsequium
Sanctae Religionis Catholicae redacta ab Innocentio eius no-
minis IV. Pontifice maximo per Legatum Vilhelmum MUK-
nensem Episcopum conditus est. Primusque Episcopus
Anselmus ab eodem Legato, omne Jus in temporalia no-
mine S^{ae} Sedis Apostolicae traditum, et concessum accepit
à qua cum unice dependeret, eo titulo jugum Crucigeror-
um aliis in Prussia Ecclesiis impositum, feliciter decer-
navit.

Limites in Litteris Erectionis individuat, qui hanc Dio-
cesim ab aliis determinant, sunt sequentes: Mare ve-
rens sive Flabus. Durno sive Drauseno Lacus. Passalico et
pregola flumina usque ad terminos Lithuanorum; ad qui-
sit passalico fluvius, ob mutationem vocabulorum haud
constat. A fonte vero passaria usque ad pregolam; quae
magna est Regionum intercapedo; siquidem Crucigeri

cum Lithuanis infidelibus bellum gerentes in dies magis
 ac magis in eorum terras fines suos proferebant at que
 noviter acquisita Territoria Diocesi Varmiensi accenseri
 debebant nullus est designatus terminus. Porro hi li-
 mites Diocesim quo ad Jurisdictionis Spirituales exorci-
 tium duntaxat respiciebant. Titivni enim Ecclesie in
 temporalibus terre obnoxia aliis limitibus determinaban-
 tur: qui tametsi variis traditionibus latiores olim, et post
 acerrimam litem cum Ordine Theutonico in Curia Roma-
 na sententia Sedis apostolica ad sex milia mansorum
 aucti fuisse referuntur, ast quia ejusmodi litis ac Sen-
 tentiarum super controversia limitum obtentorum nul-
 lum penitus superest documentum authenticum, illis
 tantummodo terminis Territorium Ecclesie distinguitur,
 qui Laudo Arbitrorum auctoritate gregorii IX. Summi Pon-
 tificis probato circumscripti reperiuntur, et hodie dum
 intacti, et immunes custodiuntur: intra quos Dominio
 seu mense Episcopali obnoxia oppida, Castra, et Terri-
 toria sequentia comprehenduntur.

Braunsberga municipium ad fluvium passeriam in

recens mare vulgo Habum uno milliari distitum in-
fluentem cum altero oppido Nova Civitas dicto; nec
non Castro non inelegans, commercio propter opportuni-
tatem portorii florens. Vormdittum, Guttstadium, Heils-
borga, Seeburgum, Reßelium, Vartenburgum, oppida
munitioribus pro veteri more ornata, quibus adpinctae
sunt arcus Episcopales, olim arcendis Hostibus porquam
sufficientes, nunc vero commodis rei familiaris ac ha-
bitationi Episcoporum, suorumque Praefectorum, et officii
alium duntaxat opportuna; Singulis his Castris annexa
sunt Territoria praedii Episcopalibus nobilium Vasal-
lorum, Ecclesiae, et pagis plebe culturae agri, servituti,
aliis-que praestationibus obnoxia repletis abundantia,
quorum ambitus non aequè ubique extenditur. non nul-
libi enim ad quatuor milliaria non nullibi ad tria
vel duo protenduntur. Praeterea duo oppida Bischoffstei-
nium & Bischburgum, muro atque omni munitione
destituta, in quibus olim turres Episcopales fuisse fe-
runtur; verum impresentiarum vix locus, ubi sita
fuerant, ostendi potest. Harum tamen loco praecipuos

Episcopi in praeclis Bischoffort et Smolayny ex solido muro
 Palatia satis commoda, et pro more Regionis magnifica cum
 hortis aedificaverunt. Formam regiminis, Jura et fructus Episco-
 pi, quae ex proximè dictis Territoriis Episcopi consequuntur;
 infra, cum de dote Capituli sermo erit, referam.

Olim Episcopatus Varmiensis, ut reliqui in Prussia,
 accensebatur metropoli Rigensi; verum postquam memo-
 rata Metropolis labe haeretica infecta fuisset, Ecclesia Var-
 miensis in subjectionem immediatam S^{ae} Sedis apostolicae
 concessit, et hodiecum nullius Metropolitanæ Jurisdictionis
 nem recognoscens eidem S^{ae} Sedi immediate subest cui
 a suo ortu in Temporalibus etiam subiecta fuit adeo, ut
 Crucigerorum dominatum, et Jurisdictionem nullo non tem-
 pore prorsus detrectaret, et nec Imperatoris Majestatem
 agnosceret, quamvis ab Illis inter primipes Imperii Episco-
 pus Varmiensis relatus, ac confirmatione Jurium sub
 Aurea Bulla ornatus fuisse reperiat.

Episcopi Creatio penes Collegium Canonicorum ab initio
 fuit, confirmationi nihilominus Pontificis maximi semper

obnoxia: donec novi belli a Cuiuslibet adversus Cabimicum
ejus nominis III Regem Polonia excitati Nicolaus a Tyrn,
gen Socius in angustias redactus una cum Capitulo
iterato federe Regi et Regno Polonia se addixit. Cu-
jus subjectionis pactis libertas equidem Electionis
salva Capitulo mansit; quia tamen ad gratiam perso-
nam Regi non nihil restringeretur, quo excludendi
personas sibi haud bene visas Reges Polonia Jus si-
bi asserbant, necessum fuit ad removendum in fu-
turum quaestiones cum Rege Sigismundo Seniore
in aliam eligendi formam convenire, nimirum ut Rex
pro tempore quatuor de gremio Capituli Indigenas
Canonicos edat, et nominet, de quibus Capitulum
unum eligat, Electumque cum Rege pontifici maximo
confirmandum commendat, et haec methodus Electi-
onis hucusque locum obtinet, et quoties ipsam vul-
nerari obtigerat, Rescriptis non modo Regum,
verum etiam Summorum pontificum sanata, et pra-
cauta est.

Episcopi Warmiensis precipua prerogative sunt ultra
 Stallum in Senatu Regni, in conventibus Ferrarum Prus.
 sic principem locum obtinendi, status, convocandi, iis,
 que res, super quibus consultatio suscipienda est, pro-
 ponendi, aliisque nomine publico negotia expediendi.
 Primus Episcopus Anselmus auctoritate pontificia con-
 stitutus postquam nonnullas fundasset parochias, ma-
 tricem Ecclesiam in oppido Brunsberg a Brunone
 Olomucensi, vel ut nonnulli volunt Pragensi Episco-
 po, cum Is cruce signatam militiam cum Ottomarsio
 Rege Bohemia contra Pruthenos suscepisset condita,
 sub titulo S. Andree Apostoli exilis structura anno post
 Christum natum 1260mo crevit, et in ea sexdecem Cano-
 nicos, et quatuor Dignitates, nimirum: propositum,
 Decanum, Custodem et Cantorem instituit. Hac tamen
 ab Henrico IV. in hac Sede Successore ad magis cons-
 picuam Basilicam in colle oppido Frauentburg
 imponente eo obtutu constructam et S^{ma} Virgini
 Mariae s; quam Dominam vocare Germanis non in-
 frequens est in celum assumpta dedicatam cum

Sacro Canonicoꝝ Collegio circa annum Domini 1300^m
translata est.

Est hæc Ecclesia Cathedralis gothico quantumvis mo-
re constructa, satis tamen ampla, decorata, et magnifica,
manibus undequaque ad moerem Fortalitii cincta, altari-
bus non nullis ex marmore, sed potiori ex parte ex
ligno appabre factis, nec non sacris imaginibus ne-
quoquam inelegantibus præclare ornata, sacra supel-
lectile in auro, argento, gemmis, aliisque rebus ad sac-
ra mysteria cum dignitate et maiestate peragenda
necessariis et opportunis congrue provisum: Campanis
in separata turre positis sonoris, et ad harmoniam
efformatis non destituta adeo ut inter Basilicas
Regni Polonia primarias merito recenseatur.

In memorata Ecclesia Cathedrali officium Divi-
num per diversa Collegia Sacrorum ministrorum juxta
Ritum S^ce Romane Ecclesie jugiter peragitur. Cui præ-
cipuis incumbit Collegium Canonicoꝝ ex sexdecim
personis et quatuor Dignitatibus, ut supra memora-
tum est, constitutum, tum Collegium Vicarioꝝ

17

et sedecem pariter presbyteris ad diversa munia Divini officii destinatis consistens. Item sex chorales Laici cantus firmi bene gnari ad augendam psalmodiam Sacram adscisci soliti. Divinum officium praescriptis horis exacte cum missa conventuali singulis diebus cantatur, cui singulis horis canonici per turnum juxta praescriptum Statutorum adesse non intermittunt, alioquin absentes per punctatorem juratum punctantur, et privatione portionum obvenientium multantur. Praeter Horas canonicas officium parvum de Beata cantari solet, verum quia ministri ad id destinati exiguo stipendio gaudent, non cum ea exactitudine, quae Deo communi in promovendo cultu matris Dei respondeat. Insuper anniversaria, missae votivae, Tricesimae a piis Fundatoribus ordinate haudquaquam negliguntur, uti et libro in Sacristia posito, cui nomina sua presbyteri ad id constituti inscribunt colligere licet. Uno verso nihil praetermittitur ex devotionibus, processionibus, precibus publicis, quidquid a Sacris Ritibus pro Ecclesiis Cathedralibus praescribitur. munus paenitentiarum

tiarum unus e numero vicariorum scientia et morum
prestancia arbitrio Episcopi deputatus atque
stipendio provisus sustinet. Praedones vero
verbi Divini duo sunt pariter ex gremio vicariorum,
unus germanico alter polonico sermone Dominicus & Festivis diebus populo pro locutione congregato verbum Dei annuntiantes.

Tametsi Dignitates quatuor in collegio Canoniorum esse recensui; possesores tamen illarum in exiguis redditibus fundati ad corpus capituli neutiquam spectant nullumque Jus voti in congregationibus capitularibus obtinent, nisi una cum Dignitate canonicatu & prebenda sint provisus. Et itaque obtutu nicolaus V. concessit, ut canonicis liceret Dignitates prefatas una cum prebenda canonicali obtinere. Quod cum evenit, prepositi quod Dignitas major post Episcopalem reputatur; nullus est: Capitulo presidere, Idque convocare, negotia proponere, Suffragia colligere, atque juxta eorum pluralitatem rem resolutam & decisam esse declarare.

rare. Ipse vero absente, aut nolente, ut quisque ei loco
 proximus est, hac peragit. Decanus vicariis & Choralibus
 praest, et defectus, et negligentias in cantu et ritibus
 Ecclesiasticis commissos corrigit, et corrigit. Custos Tho-
 sauri & Supellechitis Sacra curam habet, parum, vinum,
 stus, ceram, ignem, et alia usibus templi, et cultui
 Divino suppeditat: ad quae commodius exequenda,
 ministerio Sacristiani, qui hic Diaconus dicitur, uti-
 tur. Cantoris officium in eo versatur, ut Festis cele-
 brioribus praecinat. Anselmus primus in Ereptione
 Ecclesiae Cathedralis reservavit sibi et suis Successo-
 ribus Jus constituendi Archidiaconi, quemetiam Lucas
 Episcopus instituit, sed huic factis juncto nullus deinceps successit.
 Canonicoꝝ quodam tempore numerus fundatis co-
 to novis praebendis a posterioribus Episcopis post
 anselmum ad viginti quatuor auctus est, eorumque
 praebende in tres classes majores, minores, et medias
 dividebantur; verum ea omnes ad Sexdecim Pontificis
 Maximi auctoritate praebendas redactae sunt, ut an-
 selmus a principio constituerat. progressu temporis

adjuncta est Præbenda S. andree apostoli duplicato lre.
pure dotata, cujus fructus ad utilitatem Ecclesie et Capi-
tuli impenduntur. Porro Præbende canonicales ex anti-
quissima consuetudine requirunt ordinem presbyteria-
lem, imo nec ad participationem fructuum admitti-
tur noviter accedens, nisi peracto novitiatu mis-
sam cantaverit, nec ad ferendum Suffragium in
capitulo, nisi presbyter fuerit. - Congregationes
capitulares non modo singulis mensibus, et qua-
tuor temporibus, verum etiam dum necessitate
urgente a præside de consilio duorum seniorum
intimantur, instituuntur. Sane pro Reginine et ordine
manutenendo habent copiosa Statuta partim per
Legatos a latere partim per Episcopos una cum Capi-
tulo condita quorum observationem accedentes ad
capitulum post emissam Fidei professionem jurant.
Electio Dignitatum et canonicorum Episcopo una
cum Capitulo ex anselmi Episcopi constitutione revo-
cata est. At quia hæc Ecclesia in natione germani-
ca complectebatur, methodum concordatorum cum

19

Eadem a Nicolae V. initorum sequitur, atque alterius
mensibus cum S^{ca} Sede apostolica in prefato Indulto
prescriptis de vacantibus canonicatibus & Præben-
dis per Electionem potioris partis presentium ca-
nonicorum cum suffragio Episcopi, cui primum qui-
dem, sed unicum duntaxat competit, providet. —

Proventus Capituli præter aliquot exigua prædia
Seniorum optioni affecta ad massam communem
colliguntur, et ex illis duplex fit divisio: nimirum
prima pro distributionibus quotidianis certe Sum-
ma destinata; altera pinguioris, est incerta summa
~~destinata~~ altera pinguioris, est incerta summa ob
vicissitudines reddituum pro rata nihilominus ser-
viti per annum Ecclesie præstiti distribui solite. Præ-
terea deducuntur ex iis emolumenta certis anni
temporibus et diebus adnexa, que nomine Interes-
sentis veniunt, illisque tantum in lucrum cadunt
qui tunc presentes ad Ecclesiam sunt et incum-
bens sibi obsequium personaliter præstant. —

Quæ Bona Capitulo pro dote dederit Anselmus

non est adeo perspicuum; progressu tamen temporis
Capitulum tertiam partem ex integra ditione Ecclē-
siae acquisivisse Diploma divisionis docet. Ferunt enim
Episcopum communiter cum Capitulo Bona admi-
nistrasse, et ex fructibus, qui obveniebant, tertiam
canonicis concedere consverisse verum huius regi-
minis portatus Hermannus ea tempestate Episco-
pus rebus suis communi dividendo satius provi-
dere ratus, totam Ditionem Ecclesiae in tres portio-
nes divisit, et quibus per sortem una Capitulo obti-
git in Territoriis seu ut vulgo dicunt, cameratibus
Allensteinensi, Mehlsaccensi, et Fravenburgensi
constituta. Quae quidem Territoria cum omni Ju-
risdictione in Temporalibus, proprietate, et eme-
lumentis universis Capitulo illis cefferunt. Qua-
re mensa Capitularis in presentiarum Domina est
Territoriorum Civitatum, et Castrorum Allensteinensis,
Mehlsaccensis, et Fravenburgensis, ubi Ecclesia
munitionibus iuncta castrum loco habetur. Cui pro-
terea accesserunt ex Donationibus et Emptionibus

nonnulla prœdia et Feuda in ditione Episcopali
 sita Jurisdictione nihilominus Dominica salva.
 In Territoriis enim supramemoratis quo ad Tempo-
 ralia potestatem independentem ab Episcopo obti-
 net. Sane in utraque Ditione tam Episcopali, quam
 capitulari quatuor hominum reperiuntur conditi-
 ones. nobiles, Lites, Libertini, et Rustici. Viris sta-
 tus Equestris a primis Episcopis, quo defensionem Ecclesie
 a vicinis Lithuanis et Samogitis oppido prospicerent,
 concessa sunt prœdia nomine Feudorum, que ea
 tempestate multiplicis qualitatis fuerant, cum paci-
 to, ut vocati ad arcendum hostem gravibus ar-
 mis instructi venirent, præterea in recognitio-
 nem Domini præstationem certam in pecunia
 et Lira omni anno penderent. Civibus data sunt
 oppida cum ampla libertate, et onere, ut magna
 illorum fortia redderent eaque ab hostium incursum
 propugnarent, ut nulli, nisi felonie rei effici vel-
 lent, traderent, sed illa infide illibata Domino
 suo continerent. præterea dictis oppidiis concesserunt

runt Episcopi certam portionem agrorum numero manso-
rorum definitam, de qua tamen censum annuum
pendi voluerunt. Libertini nuncupantur qui ab Episco-
pis seu capitulo nomine Feudi aliquot mansos con-
secuti sunt ea conditione, ut levioribus armis
instructi Ecclesie militarent, praeterea in recognitio-
nem Domini quid persolverent: illi cum homines
sint vulgares, et praedia exilia obtineant, licet
cum vasallis nobilibus identitate Juris recte con-
ferantur, statu tamen et conditione nec non ob
nonnulla personalia onera differunt. Rustico-
rum nomine veniunt homines globe adscripti,
quibus Episcopi et Capitulum agri portionem
assignarunt colendam hoc pacto, ut sibi praeter
pensionem annuam in pecunia, granis, gallis, et
anseribus solvendam servitutes sive operas ad
usum et commodum suum praestarent, neque
agrum sine Dominorum consensu deserendi fa-
cultatem haberent. In singulis pagis praefate
plebi locatis constitutus est Scultetus simili per

omnia ac Libertini præditus jure, nisi quod ultra Ipsi
 incumbat onus Jus in rebus paganorum controversiis
 dicendi bonum ordinem manutenendi, et mandata, que
 sibi a Dominis mittuntur, fideliter exequendi. In præ-
 stationibus itaque a singulis statibus, ut premis-
 sum est, obvencientibus, comprimis consistunt redi-
 tus mensæ Episcopalis et Capituli, qui tametsi
 olim magni momenti censebantur, hodie nihil-
 ominus ob vitium rei monetarie, ac corruptam
 in valore intrinseco vicissitudine temporum pe-
 cuniam, exigui valoris sunt. Potissima proventu-
 um ratio nunc est in prædiis, colonorum Servi-
 tutibus, Lacubus, Sylvis, et mellificiis, qui cum
 sint fructus naturales, variationi obnoxii haud
 redduntur.

Siquidem Episcopus et Capitulum in suis ditioni-
 bus habent merum et mixtum Imperium, ple-
 namque Territorialem jurisdictionem, ideo ad eam
 ritè administrandam constituti magistratus in
 civitatibus, præfecti, qui Burggravi dicuntur, in

castris ad reddendam justitiam, cum in causis
civilibus, tum in criminalibus, a quibus ultimo
ad suum respective Dominum duntaxat provo-
cantur. In Episcopali præterea ditione constituitur
advocatus, qui et Judex generalis dicitur, hic se-
curitati viarum, bono regimini, iisque, quæ ad
civilem politicam spectant, invigilat, et fontes
ultimo supplicio afficiendi potestatem habet. -
Palatium Episcopus intra mœnia Ecclesie cathe-
dralis satis amplum et commodum habet, cano-
nici quoque singuli habitationes separatas, quæ
hec curia vocantur, non modo suis commodis
verumetiam hospitalitati exercendæ opportunas
occupant, quæ ut in bono statu conserventur,
Statutis, et continua canonicorum residentia
provisum est. -

Quamvis vero mons pietatis in oppido, ubi
Ecclesia Cathedralis existit, nullus sit altamen
in castris Allensteinensi et Nehtsaccensi
jurandis pauperibus non minus in pecunia,

quam in granis montes erecti reperiuntur, quorum
 administratio ab officialibus Capituli gratis exerce-
 tur, eidemque quovis anno rationes exhibentur pro
 simili quoque monte pietatis 6to m^o Christophorus
 Szembek praefor meus 12000 floren. summam ulti-
 me voluntatis tabulis reliquit et praeterea eidem
 census in florenis 650. pro alumnis e Domo sua in
 scholis Warmiensiibus ad studia incumbentibus desti-
 natos, quatenus ab eorum defectum aliquo anno im-
 ponsi non fuerint, applicari in augmentum voluit.
 Existat quoque Hospitale pro pauperibus ad Eccl^{iam}
 siam Cathedralam proventibus sufficienter pro-
 visum, in quo viginti persone mansionibus
 et alimentis provisae conservantur; praeterea plu-
 res indigentes stipendiis septimanatim so-
 luti extramaneutes foventur. Curam dicti Hospi-
 talis, unus Canoniorum gerit, et rationes an-
 nis Singulis Capitulo reddit. aliud quoque
 pro Infirmis nosocomium sub cura oppidanor-
 um reperitur, verum ob tenuitatem proventuum

huic loco a pijs hominibus assignatorum deficiunt
illi fructus et commoda, quae a charitate christi-
ana debentur.

Collegiata Ecclesia unica tantum in hac Dio-
cesi creata est anno 1341 in loco Pettelkau
et Schalmay, dein ab Hermanno ad Ecclesiam
parochialem loci Glottau peculiari cultu S^me
Eucharistiae celebrem est deinceps et metum In-
cursum hostilium anno 1341 ad oppidum
Guttstadium tanquam locum munitum transla-
ta: atq; eidem collegio Ecclesia parochialis ad
officium Divinum decantandum assignata et quo
fructus canonicorum auferentur, mensae eorum
incorporata, reservata nihilominus congrua pro
Decano huius collegii in vicarium perpetuum
pro administranda cura animarum designato.
collegium memoratum primitus ut ex Erectioni-
bus liquet ex duabus Dignitatibus; praeposito,
et Decano, ac Decem Canonicis compositum fuerat
verum calamitate temporum canonicorum numerus

ad quingua decrevit qui ante annos centum ad
 tres redactus est. Hujus suppressionis rationem
 quamvis in visitatione per me habita serio in-
 dagaverim, nullam equitati, et Sacris Canonibus
 innixam detuli, cum proxime dictum Collegium
 nec Decreto Loca Ordinarii, quo prefata suppres-
 sio fuliretur docere valeat, ita ut facto res,
 non vero aliqua auctoritate, et Jure secuta
 esse præsumat. Sane cum ad Examen proven-
 tuum dicti Collegii me contulisset, perspicuo de-
 prehendi, non obstante supina in re economi-
 ca ositantia, eos tam conspicuos esse, ut longe
 major numerus Canoniorum commode susten-
 tari possit, quare firmiter mihi propositum
 est, omnes rationes inire, quibus dictum Colle-
 gium pristino statui postliminio restituatur.
 Seminarium ad mentem Sacri Concilii Triden-
 tini olim Cardinalis Hosius non circa Ecclē-
 siam Cathedralē, sed in oppido Brauns-
 berg opportunitate Studiorum, ubi tunc per

patres Societatis Jesu sua pariter pietate et
munificentia inductos aperta fuerant, allectus
crevit, cui pro alendis, et ad munia Ecclesiasti-
ca formandis adolescentibus, certa pensio annua
et Pensionis mensarum Episcopalis et Capituli,
tum etiam parochorum Diocesanos constituta
est: verum quia ex pueris ibidem institutis
exiguus in Ecclesiam derivabat profectus eo
quod alumni plures militiam Alexicalem, matu-
ram aetatem nacti deserebant, fructus quoque
auctis rerum preliis sustentandae primitivo
numero juventuti haud sufficiebant, dictum Se-
minarium Clericis tantummodo sacris ordinibus
initiatis, ut ritibus Ecclesiasticis pro administra-
tione Sacramentorum, Liturgia, Theologia mora-
li, et cantu firmo per annum unum, vel duos
imbuantur, ad usum est destinatum. Illius
directio manet penes patres Societatis Jesu;
provisores nihilominus ab Episcopo et Capitulo
deputati curam gerunt proventuum eidem

assignatorum. Habitatio usui memoratorum alu-
 mnorum destinata, vetustate sua proximam
 ruinam minans, atque novae Fabricae aedificati-
 onem exigens, admodum anxium ac sollicitum
 me tenet, num non prestaret, Seminarium
 ut est in presentiarum Clericorum ad Ecclesi-
 am Cathedralam transferre, et utiliori eorum
 institutioni consulere, cum praesens educandi
 ratio non videatur illum fructum in Alumnis
 producere, qui spectatur in illis Ecclesiasticis,
 quorum cura in Regno Poloniae presbyteri con-
 gregationis missionis operam navant.

Cura Seminarum sat vigilanter exercetur per pa-
 rochos suo distincto gregi praepositos. Porro paro-
 chias Diocesis hae complectitur praeter Regiomar-
 tanam in Diocesi Sambicensi sitam, numero septu-
aginta septem. Parochialibus Ecclesiis oppidorum
 nobiliorum Braunbergae, Frauenburgi, Vormelitti,
 Mehltsacci, Heilsbergae, Seeburgi, Ressellii, Var-
 tenburgi, Allensteinii praefecti nomine Archi-
 presbyterorum

presbyterorum sunt insigniti, qui ex antiquo insti-
tuto vicinorum parochorum sparsim in pagis
Ecclesias procurantium moribus attendunt eos
frequentius visitant, rationem gesti officii in-
quirunt, defectus corrigunt, majores excessus, quo-
ties irrepunt, Episcopo deferunt, statum Ecclesi-
arum omni anno conscribunt, et Episcopo re-
mittunt jugemque diligentiam adhibent, ne
quid notitiam Episcopi fugiat, quod ad pro-
fectum animarum ab Epis munere exigendum
est: quo fit ut Episcopi irrepentibus malis ma-
ture mederi possint ac Ecclesiasticam di-
sciplinam illibatam manutenere. Quod vero vi-
tam parochorum, et eruditionem spectat, id sum-
ma Dei providentia accensendum est, quod hæc
vineæ Illius vepribus et spinis hereseos un-
dequaque cincta, probis, morigeris, et piis
operariis abundet. Parochiis enim ob copiam
Cleri raro præficiuntur alii, quam Viri in ma-
tura ætate constituti, Theologia Scholastica probè

imbuti et qui per plures annos in minoribus functi-
 onibus circa parochos specimina probitatis, Zeli, et
 vigilantie exhibuerunt. Praterca omnes fere parochi
 unum vel plures capellanos fovent congrua por-
 tione de suis redditibus officiose provisos, quorum
 opera in exercenda cura animarum sive infirmi-
 tate impediti sive multitudini laboris non suf-
 ficientes, adjuvantur. Parochorum redditus in de-
 cimis, et certa portione agri eorum opera, ubi
 soliti consistentes non adeo sunt pingves, hone-
 sty tamen eorum sustentationi sufficiunt, pre-
 cipue si industria ad rem economicam neces-
 saria non destituantur.

Suppellex Sacra ad mysteria Sacra rite et cum
 dignitate obeunda que ut maxime elemosynis
 a parochianis coacervatis comparatur, sufficiens
 ac debita tantum abest, ut Cuiquam parochia-
 rum desit, ut potius in plurimis paratum
 peculium ad providendum decori interno modo
 arctius, modo copiosius reperiat, quod nonnunquam

necessitatibus parochianorum loco montis pui in-
servit. —

Religiosas Familias Diocesis hanc alit sequen-
tes: pra primis duo Collegia patrum Societatis
Jesu. unum nimirum Braunsbergae pietate Cardi-
nalis Hosii introductum, ubi non modo humanio-
res litterae verum etiam solidiora studia Sc. The-
ologiae et Decretorum a professoribus dictae Soci-
etatis Juventuti jugiter traduntur. Olim Gymna-
sium hoc frequentiore discipulorum confluxu
gaudebat, at hodie multiplicatis in Regno
scholis, et annona pretiis crescentibus, non ma-
gna Studentium copia abundat. ceterum cum be-
neficio Summorum pontificum viginti tres alumni
ibidem foveantur, ac Clerici in Seminario Diocesano
sustententur, numerum Eorum, qui sacris litteris
dant operam, sat est conspicuus, quo fit, ut mu-
tua emulatione incitati insignis eruditionis
emolumenta referant. Atterum Resseii libera-
litate Vladislai IV. Regis polonice fundatum

ubi pariter studio philosophico præter humani-
 ores litteras juventus imbutur. præterea memora-
 ti patres tres residentias, scilicet in Sacra Ti-
 tia prope Reschum in ambitu Warmiensi, Regi-
 omonti & in Tilsitt Sambiensis Diocesev obti-
 nent in singulis earum patres habitantes
 sacris missionibus pigiter operam navant,
 ex quo eximii fructus in homines Sanctum Ca-
 tholicam Romanam fidem profitentes, et admodum
 a dominante hæresi oppressos derivant. memora-
 ti patres plures arumnas persecutiones, et per-
 sonales injurias ex causa ministerii sacri sæpi-
 us perferre coguntur, nec tamen periculis et
 angustiis a munere suo fideliter peragendo
 absterrentur. Patrum S. Francisci de observantia,
 quos hic vulgus Bernardinos vocat, tres Con-
 ventus in oppido Vartenburgensi, ac prope
 Springborn, et Cadynen pagos: præfatorum Con-
 ventuum Fabricæ nec non Ecclesiarum Ipsis
 adherentium ex solido muro constructæ, tametsi

ad magnificentiam non pertingant, paupertatem
tamen non redolent. In singulis numerus Religi-
osorum sufficientissimus alitur, chorus rite susti-
netur, clausura servatur, nihilque in disciplina
quod ab Instituto eorum alienum sit, committi
deprehenditur. Eleemosynis et questu vivunt, et qua-
vis undequaque, hereticis circumdati, non destitu-
untur mediis ad sustentandam honeste, et fru-
galiter Sacram Eorum Familiam.

Monialium nullum exstat monasterium, quatuor
ve tamen domos pro puellis, quae mundi volupta-
tibus renuntiare, atque Dei servitio se se manci-
pare vellent, Martinus Cromer in oppidulis Braun-
berge, Vormditi, Heilsberge, Ressellu erexit, ac
pro Earum alimentis, praescripta iisdem certa
vivendi religiose ratione exiguum de redditibus
mensae Episcopalis assignavit stipendium,
unaquaque Earundem Domuum ultra viginti
personas in Comuni viventes sub directione mo-
tus de triennio in triennium communibus Suppro-
giis.

27

gus presidente Episcopo, vel ab Eo Delegato eligens numerat. Tametsi vero memoratae puellae nullam regulam ab Ecclesia probatam profiteantur, sed tantum simplicia vota emittant, ceteris nihilominus moribus, simplicitate, modestia, ac innocentia vitae in exercendis partim rebus spiritualibus partim laboribus seculi suo consentaneis occupatae Diocesim hanc plurimum ornant. —

Hospitalia pauperum habitationi destinata non modo in singulis oppidis, verum etiam in potiore parte pagorum, ubi parochiales Ecclesiae sunt locatae, adsunt, nonnulla largioribus redditibus pro sustentandis pauperibus sunt provisae, nonnulla modicis, vel nullis; at quidquid communitati pauperum ex penuria dotis deficit, parochianorum charitas cumulate supplet. His accenseri potest locus ad Ecclesiam crossensem devotione populi erga Deiparam celeberrimus, ubi commodum collegium liberalitate Cleri Diocesanis

sani exstructum est, in quo præter aliquot presbyteros obsequio Ecclesie destinatos parochi propter senium vel infirmitates corporis, laborum in cura animarum peritari tanquam ad proprium hospitium recipiuntur, et de victu providentur.

Confraternitates in omnibus Ecclesiis parochialibus præcipue Sacri Rosarii, quod festis diebus devote cantatur, reperiuntur, provisæ etiam Indulgentiis plenariis à Sancta Sede pro festis Patronorum et aliis concessis. Inter confraternitates, quæ heic vigent celeberrima est illa, quam vocant venerabilium Sacerdotum in unaquaque Archipresbyterali dudum instituta sub invocatione diversorum Sanctorum, cujus præces, si abusus hospitalitatis per turnum à Fratribus præstituto die semel in anno orandi pro vivis et defunctis causa congregatis exhiberi solite, in nonnullis locis ad luxum conviviorum, et mutua emulationem deductæ tollatur, pietati Christianæ oppido consentiant.

Limites Diocesanos postquam Prussia Brande-
 burgica toxico Lutheri infecta ab obedientia S. Se-
 dis apostolica decivent, arctiores sunt, quam olim,
 quo ad exercitium Jurisdictionis Spiritualis, hanc
 tamen Episcopus non modo in partem Juri-
 suo subtractam, verum etiam in integram Dia-
 cesim Sambiensem suae conterminam, quantum
 Rex Borussiae patitur, exercet, curam propterea
 Ecclesiarum ibidem degentium gerit. pusillo gre-
 gi sparsim inter hereticos habitanti per par-
 chos viciniores Sacramenta administrari, et per
 missiones salutem eorum prospicere non inter-
 mittit: praesertim Regiomonti, ubi prope tria mil-
 lia animarum Orthodoxam Religionem profi-
 dentium praeter extraneos commercii causa, ut
 pote ad civitatem Imperio celebrem ex vicinis
 Poloniae provinciis confluentes reperiuntur. In
 hac civitate Ecclesia catholica ex pactis Investi-
 turae a Ducibus in Prussia erecta, et dotata,
 anno 1764to orto incendio exusta hoc anno

liberalitate pia precesoris mei et populi di-
tationis hujus Ecclesie aliorumque, e cineribus
suis excitata est et longe meliorem ac venusti-
orem priore, aspectum induit. Cui ut nihil
ad perfectum decorem desit, etiam de thesauro
suo Serenissimus Rex Borussiae subvenire, atque
ad reficiendas etiam parochi aedes necessaria
impendia conferre iussit.

Cum vero precipua portio gregis curae mee com-
missi consistat in illo populo, qui Dominio Ecclesie
subest, nihil in illo desiderari potest, quidquid
ad puritatem Religionis spectat: Bonorum enim
immobitium aquisitio alienis, vel suspectis de Fide
provida majorum meorum lege, vetita est, qui-
nimo etiam extraneis, quatenus ab errore non
resipiscant, ultra annum morari haud con-
ceditur. Indoles populi, si cultiores, et litteris
imbutos exceperim, perquam simplex, ac rudis
est quo fit, ut Rudimentorum fidei, quae pueri
didicerant, adulti obliviscantur; mutumque

parochorum vigilantiam exigit ne ad superam
 ignorantiam prolabantur. Eam ob causam ordi-
 natum est præter doctrinam Christianam que in
 singulis Ecclesiis traditur, etiam sermones sacri
 diebus Dominicis, et Festis populo pro concione
 congregato dici soliti ad modum catecheticum
 accommodentur, ut eo melius et mysteria Fi-
 dei, et obligationes Christianæ illi inculcentur.
 Præterea quidquid a Summis pontificibus eo ob-
 tuto statutum est, ad effectum deducitur
 ad arcendam ignorantiam legis Domini.
 Porro mores eorum sat sunt compositi, nullum
 que vitium atrox, quod dominetur, animadverti,
 tametsi cum homines sint lutea vasa portantes,
 destituantur infirmitatibus carnis. Quinimo, si
 juxta exteriora judicentur, ad frequentandas Ecclē-
 sias admodum attenti, ad devotiones, processio-
 nes, et preces publicas impigri, Jejunia non
 modo ab Ecclesia præcepta, verumetiam sibi
 sponte imposita religiose servant. Sed quod

in Ipsis desideraverim, charitas non exercetur
cum eo fervore, quo viscera Christianorum ardere
necesse est. Alterius parvis plebis Territorio mi-
mirum Ubingensi et Districtu Tolkmittensi
extra Dominium Ecclesie mee comprehensa
longe alia ratio est. Civitas quippe integra
Lutheri erroribus dedita est, a quibus nec Delo-
cardinalis Hosii, nec aliorum precesurum meo-
rum studio revocari potuit: Ecclesia saltem
Regum polonia pietate vindicata, et exercitibus
Fidei Romano catholica reddita a parvo ibi-
dem constituto procuratur, in qua Fidelibus
duo millia superantibus, sparsim in civita-
te, Suburbis, et pagis habitantibus Sacra-
menta administrantur; cura tamen Fabricae
que oscitanter geritur, penes magistratum
acatholicum manet: Territorium vero multis
et fertilibus pagis conspicuum Regi Borussiae
nomine hypothecae a Republica polonia cessum
eo pertinacius antiquae haereseos dogmatibus

adhaeret, quod sarentem sibi Dominum nactum sit.
 Sane Districtus Tolkmittensis prope ducentis an-
 nis beneficio Regum Poloniae in possessione Ecle-
 siae Warmiensis manens, licet nunc in profecta-
 ram conversus a contagione haeresea immunis est
 quanquam his novissimis temporibus, et in op-
 pidum et in pagos non nulli irrepererint con-
 fessione Domini Praefecti acatholici hominis Lu-
 therani, de quibus pellendis ut rationem in
 eam turbidus Regni status occasione Dissi-
 dentium excitatus non patitur.

Ad meam personam ut veniam, si gloriari
 oportet in infirmitatibus meis gloriabor; cum
 etenim praedara praecessoris mei sollicitudine
 vineam hanc excultam resque adeo bene con-
 stitutas repererim, ut nihil illis addendum es-
 se videam praeterquam vigilantiam pastora-
 lem ne ab iis aberretur, omnes muneris mei
 partes praecipue ad eum scopum converti ut di-
 sciplina per Eum laudabiliter introducta sarta

tecta seruetur, Clerus salubriter instituaturs ad
curam animarum Viri digniores, scientia et me-
ritis prestantiores assumantur quos et litteris
pastoralibus et familiari colloquio instruere at-
que salutaribus monitis adhortari non inter-
mitto. Vigiliis agere circa gregem meum juxta
Sacri Concilii Tridentini Decretum, et constitutio-
nes apostolicas mihi volupe juxta ac Religio-
sum est; et tametsi ex munere Senatorio, quo
in Regno polonie fungor, saepius ad concilia
publica evocor illis tamen ultra quam neces-
sitas, et communis Ecclesiarum polonie utili-
tas exigit, non immoror, sed quam primum
licet, ad stationem meam redeo. Visitatio-
nem dudum per me inchoatam cum ob cala-
mitates temporum quibus premimur, tum ob
diversas angustias integre perficere pacto-
mibi non licuit; ministerio tamen archipresby-
terorum singulis annis sui Territorii Eccle-
sias visitantium adeo perspectum statum

Diocesanos habere satagebam ut nihil ab officio
 meo defuerit, quo vinca Domini rite procura-
 retur. Ordinationes Sacras explorare, et Sacramen-
 tum confirmationis administrare frequenter per
 me metipsum, nonnunquam vero per Rever-
 endum D. Episcopum Letensem mihi in Suffraga-
 neum a Sede Apostolica concessum haud intermisi.
Applidissimus Regni Poloniae status non fort. ut
 Synodum Diocesanam, prout dudum in proposito
 habui convocem; attamen munitis pastoralibus
 cum in populo potiori ex parte mihi in tem-
 poralibus subiecto id assequor, ut nihil com-
 mittatur contra disciplinam Ecclesiasticam tum
 in clero ut munis suis sive in predicando verbo
 Dei sive in administrandis Sacramentis probe
 satisfaciat. pro exercenda Jurisdictione Vicari-
 um generalem constitutum foreo qui maneris
 sui partes probe, et diligenter agit, et quam-
 vis reperiatu taxa Innocentiane conformis;
 attamen tum in mea, quam in Illius Cancellaria

frequentius gratis, quam ad illius rigorem Sportulæ
judiciales extraduntur. Depositarius penarum, et
multarum Ecclesiasticarum nullus habetur
cum consuetudine receptum sit ut condemnatis
in penam pecuniariam locus pins, cui
eam solvere debent in sententia assignetur.
Fiscali vero incumbit attendere, ut de partitione
Judicato reus Apocha seu quietantia illius loci
doccat, que dein circa acta conservatur. He
porro raræ sunt, et perquam exigue. ut Juris
dictionis Ecclesiasticæ omnes partes exacte exerce
antur, nihil est, quod impediat in terris mæ
et Capituli mensis obnoxiiis; verum in iis locis,
que Regi prussie parent Spirituales Jurisdictionis
tam strictis arctatur terminis, ut plus officio
et precibus, quam mandatis agendum sit,
presertim in causis matrimonialibus in quas
Laica potestas deposito omni respectu Sanc
tionum Canoniarum se se ingerit, eaque jura
codicem Fridericianum facile solvit: quo fit, ut

male feriatu homines vinculi connubialis pertossi,
 nullaque causa ad obtinendam dissolutionem in
 foro Ecclesie suffulti fidem etiam deserant, et
 domicilium mutant, quo forum ibidem sortiti,
 iniqui sui desiderii compotes efficiantur.
 Superest, ut Eminentiis vestris Reverendissimis
 humiliter exponam reperiri in variis Ecclesiis
 mee Dioceseos fundationes miserarum perpetua-
 rum, pro quibus assignata stipendia ob diminu-
 tum intrinsecum pecunie valorem, adeo sunt
 exigua ut vel elemosyne consuetæ non respon-
 deant, vel Beneficiatis pro titulo canonico col-
 late, ad congruam sustentationem non suffici-
 ant. Hinc est, quod Eminentiis vestras mayo-
 rem in modum rogem ut mihi premissa
 onera miserarum in Ecclesiis cathedrali, colle-
 giata reliquisque parochialibus ad justam
 proportionem reducendi facultatem impartiri be-
 nigne dignentur. Quam gratiam, eo facilius me
 obtenturum spero quid jam præcessori meo

a Sapientissimo Earum consensu olim permis-
sa fuerat, qua tamen morte preventus uti ne-
quivit.

Reliquum est Eminentias vestras Reverendis-
simas majorem in modum rogo, ut me, ple-
benque meam Sanctissimo Domino nostro com-
mendare, atque pro suo singulari in Rompu-
blicam Christianam studio benigne apud Sancti-
tam Sedem apostolicam in opportunis occa-
sionibus adpirare non dedignentur, persua-
se populo Dioceseos hujus nihil prius et
antiquius esse, quam constans obsequium, et
devotio erga matrem et magistram suam
mibi præterea nullius rei majus disideri-
um quam occasionis commode, qua testari
valeam profundissimam venerationem in qua
maneo Eminentiarum Vestrarum Re-
verendissimarum. Sc.

(Wypis z Tomu I^o str. 214 - 223 Dziennika Iguarego
krasickiego Ois. Warm. udzielskiego a archiwum Bara-
nowskiego.)

(in Museo polo. Jos Jablon. Leopoli 1752. 4. edito. p. 10
reperitur opus Anonymi sub tit. Summarium complet. org. J. Mat.
Eul. Warm. R. Puviera Scr. S. Cong. Conus. Brunsborgo. 1724.)

W tymże Dzienniku Tom II str. 128 znajduje się zły
wzrost Jgn. Krasickiego B. Warmo wypisane.

Breve Ojca Świętego
opisujące na list wspólnie z Kapitułą
pisany.

Clemens papa XIV.

Venerabilis frater salutem et apostolicam benedictionem.
nunquam alienam a vobis putavimus venerabilis
frater calamitates, quibus jam diu, inclitum Regnum
Poloniae ac Rep. praemittitur, affectuq; maxime semper
pro laetis perturbationibus ac periculis, et dolore
et timore fuimus. neque inertem papsi sumus hanc
paternam animi sollicitudinem, quau loq; maximo po-
tuimus studio & contentione, quod reliquum tunc af-
flictis rebus videbatur esse posse per fugium, apud
carissimam in Christo filiam nostram Mariam
Theresiam Hungariae Reginae apostolicam, nec non
Bohemiae Reginae illustrem in Romanorum Impera-
tricem electam, viduam, egimus ut Poloniae nationis
catholicaeque ibidem fidei patrocinium susciperet, neque pro
sua auctoritate ac potentia presumdari tantum Re-
gnum, usq; omnes conteri et dilacerari, sineret.

Cum

Cum in eo speremus, allata ad uos sunt a vobis litterae
de peculiari vestro discrimine nos monentes, a nobis
opem ac praesidia implorantes. Utinam Venerabilis
pater, quantum Varmieusam Ecclesiam Aplice huius
di conjunctissimam nostrisq; observantissimam semper
dileximus, tantum in nobis facultatis esset, ut eandem
in suo retinere pristino rerum statu, afflictamque
nunc ac paventem solari & sublevari valeamus. Sed
quoque nos vertimus, nihil aliud hoc tempore sollicito
de vobis patens animo nostro occurrere, in quo
quidquam humane spei sit, potest, quam iterum ad
Varmieusam aulam confugere, ac peculiari proeum no-
strarum studio, eidem vos, istamque Ecclesiam com-
mendare. Id quidem de vobis nostrum officium, cum
in modum prestabimus ut summa promovendi ratio
sanctaque in vobis spe studio & caritate videamur.
Quod ut cumulatius fieret, pissimus diligentes nostris
nomine mandari Ven. patri Josepho Archi Ep. Beryti
quem in poloniam ordinarium nostrum et Aplice sedi
nuntium mittimus, ut cum his adhuc Vivendo sufful-
tatis, itiq; poloni Regi ac nationis, res tuendas, com-
mendandasque, nostris verbis suscepit, praecipuam et
siam det operam, ut agendo, orando, obsecrandoque
Augustas majestates illas, ad Ecclesiam Varmieusam
salvam, incolumemq; praestandam, inducat. Sed quid
unquam

unquam humanis ullis opibus et consilijs, in tam ad-
 versa temporum ratione proficere speremus, nisi Om-
 nipotentis DEI. benignitate ac misericordia ful-
 diamur? ad illum itaque in cupis manu omnium suarum
 ac praesertim dominantium corda, spes, orationesq;
 nostras, dirigimus. Illi Ecclesiam Varmuensem quan-
 ta paterni animi pietate possumus, commendamus.
 Demum Aplicam benedictionem, quae ut pontificia
 caritatis est pignus, ita maxime cupimus, ut sit cele-
 stis praesidij auspicium: fraternitati suae ac Var-
 muensi Capitulo, cum quo nostras haec fieri communes,
 volumus, peramante impertimur. Datum Romae apud
 S. Mariam majorem sub anno piscatoris 4. Julij
 1772 pontificatus nostri Anno. IV.

(Prepositum w Odnowie
 D. Be Pawel. 1844 r.
 Alex. W.

w Dzienniku wfasuorzenym tegoż Tom II str. 203 i nastę-
 pnym 13 pod r. 1773 w tycyem napisane Nowe
 następnym = „Roboty Jurystyki i praw Pis-
 „kustwa warmińskiego przedstawione Ministerio
 „(pruskiemu w Berlinie) następnym skrypt:

Brevis Informatio de Juribus
Episcopatus Varmiensis.

Post subactas armis Equitum Ordinis Theutonici
 Terras prussie, quo res S^{ae} Religionis, eradicatione pe-
 nitus gentiliū erroribus firmarentur Innocentius IV
 summus pontifex opera Wilhelmi Mutinensis Epi
 sui Legati quatuor Episcopatus suis terminis distinctos
 eredit anno 1249. Inter quos Episcopatus Varmiensis
 sortitus est eam, quam hucusq³ obtinet terram,
 non modo sacro verum etiam profano iure regendam.
 Breui dein tempore anno nimirum 1261 Auselmus
 Episcopus Ecclesiam matricem seu Cathedralē e
 sedecim canonicis, quorum quatuor nomine dignita-
 tum insignirentur, composuitam eredit. Porro qui-
 quid juris ex premisis liberis in Episcopum episq³
 Capitulum derivavit, Diplomakibus Innocentiū IV
 et VI. ac etiam Imperatoris Caroli IV Bulla au-
 rea munito 1355 cum adiectione litāli confirma-
 tam est. —

Jura

Jura itaque Episcopi ad duas classes referuntur. Sub primam veniunt temporalia; sub alteram spiritualia, specifica quadam ratione a communibus sacrarum legum regulis recedentia. In terris Dominio suo subjectis, a Cruigerorum ditioe limitibus ac terminis distinctis; nactus est ac semper possedit Jus Imperii meri & mixti in subditos, nec non Regalia, cui rei perspicuum documentum adstruit, quo illico ab initio erecti Episcopatus, Episcopi pro tempore existentes, parique modo Capitulum Dominium simile post divisionem bonorum ante hac in communi possessorum Anno 1288 factam in terris nomine triontis sibi castris, Municipia, Oppida, pagos etc. fundarunt; privilegia et legibus pro administranda iustitia providerunt, magistratus ad jus dicendum constituerunt et quidquid ad recte constituendam Reipublicam postulari potest, id independenter ab aliqua alia potestate perfecerunt, adeo ut nullus hominum quidquam intra limites ditiois hujus Ecclesie se possidere agnoscat, quin illud beneficio Episcopi & Capituli in majores suos derivatum intelligat, eoque nomine se subditum Ecclesie profiteatur. Ejusmodi Imperij exercitio ad stipulatur collectio multorum sudorum diversis personis nobilibus iuxta ac rigentis conditionis cum pactis et oneribus vasallorum illa tempestate ab his terrarum incumbentibus videbatur quos res et periculum Ecclesie exigeret, ut casu

armis

armis bene instructi defendere, omnemq^m noxam hostilem ab illis arcere tenerentur, concessorum.

Plenitudo itaque potestatis non modo Aplice ditio- nis varmeiensis verum etiam controversiarum inter pri- vatos de quacumq^m re & materia exortarum summo ju- re resolvendarum circa Episcopum et Capitulum in re- spectivis territorijs illata et inviolata mansit usque ad ea tempora, quibus res Crueigerorum acuisa, aliam formam induerunt, ac Episcopo cum Capitulo, quo melius securitati Ecclesie prospicerent in protectio- nem Regum Poloniarum concedendi ansam praebuerunt. Tunc enim de suis juribus Pactis inter Regem Ca- simirum III & Nicolaum a Tüngen Episcopum Anno 1479 initis, nonnihil in gratiam novi protectoris di- minutum est; verum adeo exiguum ut si fidem, va- sallagium & jus provocandi estimamus, caetera omnia salva & integra, non minus dicti Regis, quam aliorum successorum diplomatibus cauta manserunt, uti li- quide ex literis Casimiri Regis Anno 1464, Sigismun- di I 1508, Sigismundi III 1624, colligitur. Quin imo articulus de provocando ad Regiam Majestatem adeo prosperitati & tranquillitati subditorum adversari vi- debatur, ut nunquam in usu fuerit et consuetudine in contrarium indueta, ac possessione longissimi tem- poris firmata, abrogatus extiterit, ita ut cum aliquo tempore discolori subditi praesidium iniquitati ab ap- pellatione ad Regiam M^{tem} quorerent, Joannes Casimi-

rus.

rus anno 1635 eorum recursum rejecerit, atq^m, p^{is} de non
provocando specialibus litteris Episcopo & Capitulo plene
ac solenniter aperuerit eo modo, ut deinceps subditæ
causarum suarum finem et terminum a potestate sua
saded Varmiensi nanciscerentur. Siquidem in memoratis
pactis nihil de Regalijs diminutum est sequitur ea
omnia Episcopo et Capitulo relicta esse, quæ specialiter
majestati Domini & protectoris honorifico nomine non
debentur, & quod in eorum pacifica possessione hæctenus
fuerit, Rationes Officialium, Castrorum & Civitatum u
berrimum exhibent documentum. Porro exercitio Re
galiorum sive sub nomine iustitiæ seu gratiæ seu de
mum Evolutum consideratorum Episcopus & Capitulum
pacificè fruebantur 1mo Fuit circa eos potestas erigendi
municipia et oppida eiq^m, leges quibus regerentur con
cedendi, ut liquido constat ex privilegijs Civitatibus o
mnibus Territorij Varmiensis 2do muniendi loca pro suo
arbitrio, quod prope respicitur in excitatione plurimorum
Castris, quorum non modo conservationi, verum etiam di
rectioni et novorum positioni majores perspexerunt, ad
vita clausula in litteris Investiturarum vasallis con
cessarum, ut videlicet ad novas munitiones erigendas
veteres diruendas operam conferre tenerentur. 3^{tho} Au
thoritas bellum gerendi, fœdera contrahendi facile de
ducitur ab exemplis Pauli a Legendorff qui contra Pru
ciferos fœdus cum Rege polonia inivit, ac in pace sta
bilitate tanquam confederatus comprehensus fuisse legitur
preterea

37

praeterea Nicolai a Tüngen, qui Episcopatum militari sequestro subjectum armis retinuit et pace cum Rege polonia Anno 1479 constituta tranquille retinuit. 1° Leges provinciales cum ad politiam publicam, tum ad privatorem lites dirimendas condendi, necnon Edicta prohibitoria, ac mandata penalia publicandi, cupis rei plurima extant exempla. 2° pondera, mensuras, utriusque statuendi, commerciorum rationi prospiciendi. 3° magistratus, Dicasteria & iudicia scabinalia erigendi, atque ad ea exerceunda personas sibi bene vidas deputandi potestas haecenus Episcopo et Capitulo competisse eliciter non minus ex Civitatum privilegijs, quam literis singularum personarum aliquo munere publico fungentium. 4° Concedendi privilegia, sive ea ad res, seu ad personas referantur, plurimo libertates, exemptiones quibus subditi gavisi sunt testantur facultatem. 5° Indulgentiam in poenam mortis damnatis, vel in aliam mitiorem commutandi. 6° Potestas faus et existimationi restituendi, quo spectat spuriorum legitimatio. 7° admissio collegiorum episcoporum que heic Contubernia dicuntur, eorumque Statutorum confirmatio & abolutio. 8° concessio mundinas particulares in oppido certo die visitandi easque abrogandi, vel in aliud tempus transferendi. 9° quaecumque ad emolumenta nomine Regaliorum spectant, ut sunt Jus collectae et census fodinae metalli, vineationes, portorij luera.

Jura

Jura specialia circa res spirituales referuntur praecipue
ad modum constituendi Episcopi et Canonorum. Episcopus enim vigore litterarum erectionis eligebatur a
Canonis et constituebatur a Summo pontifice. Sed
cum a Regibus polonia titulo protectionis sumpto,
etiam pretextu ex clausula eligenda gratia Regie ma-
jestati personae pactis cum Nicolao a Tunzcu initis
adjecte, multa difficultates et molestiae Canonis
electoribus super eo puncto exciterentur; Fabricius Episcopus
ad novam concordiam cum Sigismundo I. An. 1512.
devenit, conventumque est ut vacante sede Rex quatuor
Judigenas de capitulis edat et nominet de quibus unum
capitulum eligat, electumque cum Rege Pontifici
max. confirmandum commendet. Et haec methodus
constituendi presulis etiam auctoritate sedis Apo-
stolicae roborata locum obtinuit vigetque. Canonici
pariter secundum tenorem litterarum fundationis au-
tedictae ab initio eligebantur ab Episcopo et Capitulo
simultanea, quocumque mense vacatio obligisset. At
ubi reservationes ex regulis cancellariae apostolicae invalue-
runt, ususque hic expectativus et provisionibus apostoli-
cis interturbari coepit, opere pretium erat Episcopo
et Capitulo nationis Germanicae compacta cum Nicolao
stipulata adoptare, et relicto sex mensibus alternis
dispositioni sedis apostolicae aliorum sex mensium dun-
taxat usu sibi libero relicto. Ita ut in praesentia

rum

rum huiusmodi plane obtineat. Præterea id speciale
 jus est Episcopo et Capitulo, ut Ecclesijs parochialibus
 in eorum respectivis Territorijs constitutis, Episcopo
 quidem viâ provisionis nulla alternativa mensuram
 aut reservationum Apostolicarum ratione habita de Re-
 ctoribus provideat, Capitulum vero per nominationem
 personarum ab Episcopo prævio examine instituenda-
 rum prospiciat. Hæc consuetudo speciem certam privi-
 legij præferre videtur, quod tum a regulis Cancellaria
 Apostolicæ respectu reservationum, quam a præ-
 scripto per Concilium Tridentinum concursu recedat. E-
 andem quoque authoritatem in conferendis dignitatibus
 et canonicatibus Ecclesia Collegiata gustostadensis Jus
 et immemorialis consuetudo Episcopo firmavit.

His accedit antiquissima consuetudo Luca Episcopi
 perpetua atque constantissima consuetudine roborata, qua
 omnes cupiscumque gradus persone in dogmate Religio-
 nis ab Ecclesia Romano Catholica discedentes ab acqui-
 rendis bonis immobilibus in Avitatibus et pagis ar-
 centur: Juv etiam exteris et peregrinis, quatenus
 eandem religionem profiteri recusent, ultra annum
 libertas in dicto Episcopatu commorandi non permit-
 titur.

(Proprietatem woduowei
 d. 5° Parduis. 1844 r.
 Alex. Salay

39

w Dzienniku wdawnym Ign. Wrasiekiego B. War.
Tomie III. str. 36 i nastę = udrzuł mi archiwum
Baranowskiego p. Karola Wrasiekiego = maj-
dusz i następnie słowa: „ Odece w Frauenburgu
„ w Bibliotece katedralnej znalazłem pmy Egzeempla-
„ rum jednym Historji Biskupów Warmińskich p. m.
„ Thomasa Tretera Kanonika katedralnego, iego
„ samego życie opisane p. m. Buzen'skiego niegdys
„ Diehaua Warmińskiego = 1

Vita Thomae Treteri conscripta a Perilli Anno
Dno Stanislao Buzen'ski Decano et Cano-
nico Varmieni Viro eruditissimo etc.

Operis huius authorem Thomam Treterum quasi
e tumulo redivivum evocare, episcopi vitam non ingratis
abcedere parergon sane congruum edistimavi.

Non postremum ille meruit gradum in Republica
litterarum, doctrinam, probitatem ita sibi fecit fa-
miliarem, ut superstitem magni complecterentur He-
ros, e vivis sublatum desiderarent. Inter Viri
Sarmaticae scriptores, quorum centuriam fecit Juris
publici Simon Starowolskius Canonicus Cracoviensis,
Thomam Treterum recessit, illiusque eruditos ingenii
partes honorifico prosecutus Elogio. Ad liber hic a
sexaginta et ultra impresus annis videri et venun-
dari desit, et vix in aliquibus retinetur Bibliote-
cis, ita autumno non succendebit eruditus Lector
si vita auctoris libri de Episcopatu Varmieni nar-
rabitur et iustar manusum amectetur. —

natale

Natale solum contigit ei Posnania, majoris Poloniae Civitas primaria, cultu, elegantia, literis celebris. Haec praesenti et superiori saeculo magna fovit, educavit ingenia. Petrus posnaniensis medicus. Episcopus nominis alter Theologus e minorum sodalitate, qui vocantur observantes. Josephus Struthius medicus, quatuordecim librorum Latine interpretis publicus, stipendio Senatus veneti medicus Patavii professor, artes Sphygmicae per tot saecula abolita restauravit. Stephanus Nicamius, qui podagram laudavit, Siveon Siveonis rei botanicae in lingua polona scriptor accuratissimus, tum complures alii sacrae ac profanae literaturae consultissimi viri. Quam primum per etatem licuit, Posnaniensis primis literarum imbutus rudimentis. Brunbergam parentes ammandarunt ad celebre Soc. Jesu et primum in Polonia Gymnasium, quod recenter creverat Stanislaus Hosius a Consilio Tridentino, cui praesidebat rector. hunc usque diem jugi labore, studio indefesso, in his Prussiae Athenis Religionis: patres sacrae et profanae doctissimam, ingenti Dei Christianae proventus, dum poloniam Lithuaniam et ex vicinia prussiae Lutherana Haeresi infecta, acerrimam juventutem, literis, pietate eruditissimam. In ea Schola emenso bonarum artium cursu, in Clericatum Hosii adoptatus, Romae urbanis elegantissimis excoluit ingenium, moxque eum inter suos adiecit familiares, qui graviorum negotiorum et curarum erant arbitri. Haec et characteris ea pollebat elegantia, quam Hosii summum et incomparabile probabat iudicium. In vita episcopi Stanislaus Rescius Tresterum dilectum Hosii vocat familiariter. Eo promovente haec obtinuit sacerdotia, vaticanae, Oronuceae Romae S. Mariae trans Tyberim. Unde alicubi manu propria convolutum Oronuceae Causticae

exemplum

40

excipere Joannem Grodecium Hosii Alumnum in Urbe ad
ad eundem promotum Cathedralium. Erant Hosii Familiarii
viri exacte probitatis & doctrinae, Valentinus Kueborius
archidiaconus pomeranus, Cracovię, varnig canonius, Sta-
nislavus Rescius canoſ Varnig, Decanus varsavie, Abbas An-
deorrensis Regis Sigismundi III. neapolitanus Internun-
tius, cum his Tretero animorum & studiorum summa erat
conjunctio, cum Rescio praesertim, qui Treteri erat popula-
ris, viciniamq; Posnaviae oppidum Episcopale Butkum illi
erat natale, simul constans et omni genere officii exul-
ta necessitudo. Testatur idipsum impressa Rescii Epistola,
quo ex prolo neapolitano in lucem prodierunt. Sunt non-
nullae ad Treterum amorem & benevolentiam spirantes.
Longum esset memorare, quorum in Urbe illa tempestate,
libris pietate eminentium amicitiam familiaritatemque
sibi paraverat. Quod erat in proclivi, cum Domus Hosii
quasi publicum hospitium non Urbis duntaxat, sed totius
orbis excipiebat humanissime, admittebat praecipua di-
tatorum capita. Jusu Hosii delineavit, alii erat pictu-
re gnarus, Typum Ecclesiae catholicae, quem opere Hel-
cographo aeri incisum impresseque, brevi quadam Ca-
techesi illustravit. Descriptionem hanc Stanislavus Rescius
mirifice laudat de predicatq; in suis libris de Atheismo
et phalerismo Haereticorum nostri temporis, vocatque Tre-
terum paucum et eruditum sacerdotem, sibi que omnibus
officijs conjunctissimum, in calce horum librorum legitur
haec Explicatio: Typi Ecclesiae Catholicae. Complura a
ha scripsit vivente extinctoq; Hosio, quorum syllabum
recenset Starovolseius. Inter alia Horatii Lyricorum
Poematum indicem locupletissimum. Summaria cura et

Diligentia

Diligentia collegit & Hosio misersit. Est mihi ad manum
autverpiis impressum apud Christophorum plautinum phi-
lologis et poëtas studiosis oppido commodus, et nocturna
diurna, versandus manu. Tandem Hosio suprema immi-
nente die et extrema vite linea, ultime voluntatis ta-
bular Hosio dictante Treterus manu propria scripsit, no-
bileq, accepit legatum: Opera Augustini. Hæc ego quæ
aliquod sanctus Amelium vidi, legi, Lemitis Hosiorum
rare avito apud generosum Albertum Maximilianum
Hosium Seeburgeusem Burgrabum sublato communi
mortalitatis nequitate.

Hosium mortuum ab 1579 nonis Augusti, statimque
in funere anno eodem 14 Augusti in Basilica S. Marie
Traustyberino Epitaphio laudavit sermone, & in exequiis
epidem Cardinalis dixit orationem, quæ circa finem
vite Hosii a Rescio scripta legitur apposita. Orbatos
tali patrouo Treterus in urbe substituit Stephani, S-
gismundi III. Regum Polonie, anno Jagellonid Regni
Polonie negotiis promovendis operam, curamq, impendit. Go-
gorio XIII. Pontif. Max. adeo carus acceptusq, ut gentilitio
fecerit suum, in familiamq, Boncompagnam cum adopta-
vit ac stemmate suo gentilitio insigniverit. Sidto V.
Clementi VIII. summe gratus, qui legatus de latere Car-
dinalis in poloniam omnia sibi commissa cum Tretero con-
tulit, communicavit. Martinus Cromerus Cardinalis Ba-
thoreus, Petrus Tiliensis Varniæ. Epipi, literas, esiniam
vite Treteri integritatem impensis estimabant, omnemq,
favoris benevolentie testificationem declarabant. Urgente
tamen in senium etate, cum Cardinali Bathoreo urbe
relieta venit in Poloniam ad Ecclm Varniæ, reliquum exepi

etatis

41

etatis. ceperat primum hoc curia, que porta majori
in castro vicina, visitur adhuc in pariete unius camera
in scriptis arrosis nonnihil iam antiquitate litens. Et hoc
est genuina:

Hospes siste gradum

Thomas Treterus Custos Canonicus Varmieusis

Factus liber ab aulico tumultu Romanisq; Palatii.

Ligata contentus mediocritate sedem hanc parvam

Statuit sue senecta, picturamq; polivit eleganti.

Hic pax, alma quies, silentiumq; curas et strepitus fugant inanes.

et mundum reserant cubile Christo

Vale curia vosq; Aevales, nihil vestras ut moror beatitates

Sic partam mihi vos favete pacem.

Ultra quod cupiam nihil requiro.

M. D. XL. VIII.

In eo secessu vastam sibi paraverat mortuorum academiam,
id est librorum suppellectilem; cui evolveudo omne Tempus
insumebat. Floris successivis pingendo aut aeri incidendo
fellebat olium, cupis artis appime gnarus erat. Comem,
affabilem, sine omni supercillio agnoscebat aequalem in-
feriores, pauperes liberatem, ex Hosii disciplina domesti-
ca probitatem morum, integritatem formatam et cum
primis sacerdotali vocationi annexam pietatem ita retinuit
continuavitq; ^{erit}, ut vivens moriensq; pij, docti sacerdotis
eloquium meruisset. Supra tria lustra vixit, mansitq; ad
Ecclesiam Varmiz. aliq; sui Orbi literato reddidit rationem,

post

post eas lucubrationes, quarum Syllabam accurate recevit
Starovolscius, et quo proalum fatigarunt Romanum. ad
Eulm varmiz. hoc scripsit, et Juris publici fecit. Hode-
rion seu Hierosolomytanam Peregrinationem Nicolai
Chri. prin^s Radziwili Oluc, Misovicii Ducis, Palat. vltim^o
Historiam sacratiss. Corporis X^{ti} et miraculorum in Eccla
Suburbana posnauiz. Carmelitarum, quam Audred Ep^o
tenio Ep^o posnauiciensi miscripsit. Sereini et Vitae Ep^o
cop^o posnauiz. quondam a Joanne Longuis seu Slugofio
conscriptas, ab eodemq^{ue} ad Laurentium Goslicium continuatas,
quas Joanni Tarnavio Archiepp^o quiesn. muncupavit. Rom-
anorum pontificum compendiarie gesta soluto vni^oq^{ue} sermone.
De vita et miraculis S^{cti} Benedicti carmina Diversis
imaginibus subjecta. ad Effigies Imperatorum Roman^o
Elogia. Theatrum virtutum S. R. E. Cardinalis Stan-
slai Hosii iconoplyphico opere non sine sectentiosis
temmatibus. Vita Christi una cum Christi anis virtu-
tibus post obitum edita. Eleuchus vocalarum Hora-
siani Romatis, de quo gratias Treteru egit site
scripta Ode unus Gymnasiarchorum Elbueusium,
mitto complura putatis monumenta et uicilamente aneis
tabulis graphice ab eodem incisa et exensa. De Episco-
pate varmiciensi et Episcopis narrationem historicam, que
hucusq^{ue} manuscripta in aliquorum habebat manibus nun-
liberalitate, sumptibus Gen^o. Dⁿⁱ matthie Casimiri de Lu-
bomier Treteri Podlachie venatoris ex umbra in lucem pro-
düt. Ex vita migranti Simon Rudmicis varmiz. Ep^o
tenerime indoluit, etiam Joannem Treterum illius nepotem
beneficentia suo alumnis quos in studio Iovis Brunsb^{er}

P. D. Souët. Jesu moribundus transcripsit, quod illi vita fun-
 cto lugubri parentavit epicedio. In Ecclâ Varmienâ mor-
 tui exstat memoria, Anniversarium ab ipso fundatum.
 Libet addere quæ fuit Viri Symmetria. Statura corpo-
 ris decens supra mediocrem, facies decora, frons patula,
 exporrecta, oculi vividi, os primum in humanitatem
 et misericordiam, sermo ad omnem compositus facilita-
 tem, cultus ac sensus de se modicus. Caterum hæcenus
 sine Titulo sepulchri quiescentis memoriam renovavit
 Genes. Dominus Treter erecto marmoreo Tumulo, cupis
 hæc legitur inscriptio:

D. O. M.

Et perenni memoria Thomæ Treteri, J. V. D. Ecclâ
 Patriarchalis Lateran. Romæ Canonici, Custodis Varmie,
 cui Posnamâ ortum ac studiosum progressum,
 educatio magni Cardinalis Hosii incrementum dedit,
 sub tanto animorum ac morum arbitro posito
 virtutum Tyrocinio, in eam adolevit amplitudinem,
 quæ meruit a Gregorio XIII. Pontifice adoptione in
 Familiam Boncompagnam, a Stephano & Sigismundo
 Regibus Polonicis, Residentis Romæ Legati a S. R.
 M. Secretarii Titulo decorari. Sed magis ab
 eruditissimis scriptis viri omniscio eruditissimis
 procevit decus, inter quorum plurima, cum
 Symbolicam Christi vitam et docta penna & sublimi
 elaboratam cœlatura edidisset, ipse vivum episodem

Vita

vite per exactam imitationem factus Symbolicum.
Privati calami lucubrationes publico exemplo
illustravit. Tam piis meditationibus intentum
morbus corripuit, mors rapuit, et ad umbrarum
sileentium tradidit, neququam sileteus, quia
vita, Doctrina, gloria vocalissimus, cupis tuba
clangorem equabit. mortuus a. 1610. et suo
60. cui Mathias de Lubomierz Treterus ex
Fratre nepos monumentum hoc erigi curavit
anno Dni 1687. quo anno adeptus possessione
Cauotus Varnis. per Suiconem Alexium Treter
predicti Generosi Mathie ex Fratre nepotem,
ista omnia studio in hunc librum inscripta
fuit, et adnotavit.

(Inscriptum
wodnowie i hierpua
1844. Alex. A.)

(w Tomie III Dziennikow Ignacego Krasickiego Bis:
 Warmińskiego na str. 267. w archiwum ut supra
 Baranowskiego znajdują się, wypisane następu-
 jące słowa: „przystano mi w Warstawy nad
grobnę Kochanowskich w Zwoleniu w Kaplicy
od nich fundowaney znajdujące się.”)

I

D. M.

Acta anime ananime

Petro Kochanovio Torrar: Sandomirę. Judici,
 et anne Białacrowice Epus conjugi; cum extinctis
 beneficii Auctoribus tenuis admodum referenda
 gratie supersit ratio, Joannes Kochanowski pa-
 rentibus indulgentissimis hunc lapidem jugibus
 rigatum lacrymis posuit. Obierunt alter anno
 Xsti XLVII. supra M. D. etatis sue LXII altera
 decennio post quinquagenaria VI filiis
 et filiabus IIII

II

Pod posagiem Jana Kochanowskiego
marmuru przedziwny rzeźby.

Ioannes Kochanowski Tribunus Sandomiriensis
hic quiescit

Ne insalutata prateriret hospes eruditus

Offsa tanti viri

Cujus apud mentes elegantiores memoria

Vigebit sempiterna

Hoc marmor indicio esto.

Obiit anno salutis 1584 die 22 Augusti aetatis 54.

III.

Catharina

*de Tasiemick Nicolai Kochanowski de Syexyna
conjugi Adamus et Petrus ex decem liberis
superstitibus filii, Matri optime memorie, ergo
posuerunt. Obiit anno salutis 1603, etatis
53 die 15 Junii*

IV.

Petro Kochanowski Secretario Regio ad Divum
Franciscum Cracovia sepulto, qui cum hoc sa-
cellum argentea suppellectili et acu pictis
tabellis, ac multa veste sacra ornesset, cen-
sura annuo in perpetuum de suo auxisset,
ut ubi Eius pietatis extant monumenta,
ibi et Ipsius extet memoria. Adamus Kocha-
nowski Iudex Terra Lublinensis patri opti-
mo posuit, eodem quo ex hac vita decessit
anno 1620 aetatis 54.

MS. w Kosciele OO franciszkańskim krakowskim. w brzoźgułku
pod obrazem nad krata kaplicy Epitaphium rzeźbione z
marmuru brązowego do piętory a mauzoleum marmuru
brązowego kwadratowe z tym napisem:

D. O. M.

Petrus de Sycyna Kochanowski Secretarius Regius
hui mortales exuvias deponens, illam sine morte gerat
vitam, apprecare quisquis eodem aspiras. — Mortuus
die 3 mensis Augusti a^o Salutis 1620. Aetatis suae 54.

(M.M. bib. Opol. XXXIII in 4° pag. 129.)

MS. wień wień Revolcum alee Krakowie pod obrazem

V

D. O. M.

Adamus in Syeryna et Ciochów hares Kocha-
nowski Judex Terra Lublinensis

Qui

Dum in vivis existens alios judicasset

hic

Universorum Judicem expletis LXIII.

vite sue annis expectat,

cui

Nicolaus et Adamus Kochanowski ex Fratre

nepotes

Molestissimum hunc lapidem ergo persuerunt

AN. D. 1608.

VI

Jan Kochanowski w listach swojej rezydencyi
 Sycyny zaprasza Brata swego Stanisława
 na obiad mieszkającego w Baryczy - oby
 dwa te miejsca pod Twczeniem

Stanisławie

w twoim stawie

na Baryczy

Ryb nie xliczy

a Sycyna

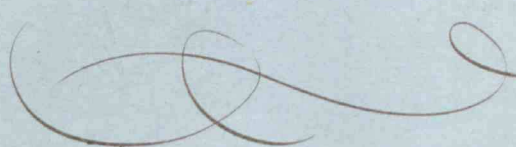
nie bez wina

ktak oboje

Ryby twoje

u dobra, nasza,

wina flaska,

 MS 14 Duchowany

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1

62-002 Suchy Las

www.digital-center.pl

biuro@digital-center.pl

tel./fax (0-61) 665 82 72

tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.

Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.